

Armoedemonitor

gemeente Groningen
2009

Bureau Onderzoek Gemeente Groningen

Armoedemonitor

gemeente Groningen

2009

**Alfons Klein Rouweler
Narly Rambharos
Mayan van Teerns**

**Tekstredactie
Jacques Don**

Bureau Onderzoek Gemeente Groningen, november 2009

Bureau Onderzoek heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevensanalyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

Inhoud

Samenvatting	5
1. Inleiding	15
1.1 Vraagstelling van het onderzoek	15
1.2 Opzet van het onderzoek	17
1.3 Leeswijzer	19
2. Armoede en minima in Nederland	21
2.1 Indicatoren voor armoede	21
2.2 Minima in Nederland	25
3. Minima in Groningen	27
3.1 Omvang minimapopulatie	27
3.2 Uitstroom en instroom	28
3.3 Demografie minimapopulatie	30
3.4 Inkomensgerelateerde gegevens minimapopulatie	37
3.5 Specifieke doelgroepen van minimabeleid	39
4. Het bereik van inkomensondersteuning	45
4.1 Bereik regelingen	45
4.2 Samenstelling gebruikers(groepen)	47
4.3 Harde kern niet-gebruik	51
5. Oorzaken niet-gebruik	55
5.1 Kennis	56
5.2 Subjectieve behoefte en transactiekosten	59
5.3 Sociale en psychische factoren	61
6. Effecten van inkomensondersteuning	63
6.1 Inkomsten, uitgaven en vrije bestedingsruimte per huishoudentype	63
6.2 Effecten van inkomensondersteuning	65
Bijlage A Minimaregelingen	69

Bijlage B Begrippen en definities	73
Bijlage C Wijkindeling	74
Bijlage D Tabellen bij hoofdstuk 3 en 4	75
Bijlage E Effect minimaregelingen	81
Literatuurlijst	85

Samenvatting

Het Groninger college van Burgemeester en Wethouders streeft er actief naar om de armoede in de stad te bestrijden. Met armoede wordt niet alleen bedoeld op de financiële situatie van mensen. Het kan om een combinatie van problemen gaan die leiden tot een gebrek aan perspectief, zoals een langdurig laag inkomen, gebrek aan maatschappelijke deelname en een slechte gezondheid. Het college wil het armoedebeleid monitoren om uitspraken te kunnen doen over voortgang en resultaten van het gevoerde beleid.

De combinatie van problemen die (hierboven) armoede wordt genoemd, zijn deels meetbaar door uit te gaan van de financiële omstandigheden van huishoudens. Centraal staan hierbij huishoudens met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Van deze groep bekijken we het gebruik en niet-gebruik van de inkomensondersteunende regelingen. Daarmee gaan we na of, en zo ja, hoe deze regelingen de financiële lasten verlichten of de lage inkomens verhogen.

In dit onderzoek hebben we de groep 'minima' in kaart gebracht. De minima definiëren we daarbij als de personen die van één van de volgende regelingen gebruik heeft gemaakt:

- Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen;
- Collectieve zorgverzekering voor minima;
- Eindejaarsuitkering 2008;
- Kwijtschelding gemeentelijke belastingen;
- Langdurigheidstoeslag;
- Tegemoetkoming Ouderbijdrage Schoolfonds (TOS);
- Witgoedregeling;
- WWB, IOAW/Z.

Uit de bovenstaande definitie van minima blijkt dat het hier gaat om bekende minima, verder te noemen **de minima**. Sterkt benadrukt moet worden dat de groep minima betreft de aanvrager van een regeling en zijn of haar gezinsleden.

In deze eerste uitgebreide neerslag van de Armoedemonitor hebben we cijfers en analyses rond de armoede over de jaren 2006 en 2008 in de gemeente Groningen opgenomen.

Ter ondersteuning van de vier doelstellingen van de Armoedemonitor hebben we per doelstelling thema's opgenomen waarvan we in deze paragraaf de belangrijkste resultaten op een rij zetten.

De eerste doelstelling van de Armoedemonitor luidt:

Het maken van een schets van de minimapopulatie in de gemeente Groningen

Deze doelstelling is in hoofdstuk drie behandeld. Alvorens de belangrijkste resultaten te presenteren, gaan we kort in op het landelijk beeld. Dit thema hebben we in hoofdstuk 2 besproken.

Minima in Nederland

Omvang en samenstelling van de minima in Nederland zijn bepaald op basis van de lage-inkomensgrens¹ en de budgetgerelateerde grens (Bron: CBS).

Volgens de lage-inkomensgrens daalt het armoedepercentage in de periode 2006 tot en met 2008 met 1,5 procentpunt naar 7,9 procent. Hierbij typeren de minima zich als volgt:

- Eénoudergezinnen met minderjarige kinderen, alleenstaanden tot 65 jaar en niet-westerse allochtonen kampen in 2006 het meest met de armoede;
- In 2006 moest 3,3 procent van de huishoudens in Nederland al meer dan vier jaar rondkomen van een laag inkomen;
- Lage inkomens concentreren zich in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

¹ De lage-inkomensgrens komt nagenoeg overeen met de hoogte van het miniminkomen en bijstandsnorm. Voor een nadere beschrijving verwijzen we naar paragraaf 2.1

Armoede valt, gemeten volgens de budgetgerelateerde grens, lager uit dan gemeten volgens de lage inkomensgrens-benadering. Het aandeel armen dat in de basisbehoeften kan voorzien, neemt in de periode 2006 tot en met 2008 toe met 0,2 procentpunten, tot 3,3 procent. In dezelfde periode daalt het aandeel armen dat iets meer kan uitgeven, van 5,7 naar 5,5 procent.

Voor wat betreft de lage-inkomensgrens geldt een vergelijkbaar beeld. Alleen het aandeel langdurige minima ligt volgens die grens ongeveer drie procent lager.

Minima in Groningen

In de Armoedemonitor hebben we de minimapopulatie in kaart gebracht door uit te gaan van een inkomensgrens tot 120 procent van de lage inkomensgrens. Om de armoedecijfers voor 2006 en 2008 in beeld te brengen hebben we een 'minimabestand' samengesteld uit bestanden van de minimaregelingen. Ook hebben we in de monitor aanvullende indicatoren opgenomen over de duur van armoede en minima met financiële problemen.

Het aandeel minimahuishoudens in de totale huishoudpopulatie, is in 2008 13 procent. Dit komt neer op ruim 14.000 huishoudens. Dit aandeel is ten opzichte van 2006 met een procentpunt gedaald. Bijna 24 procent van de minima in 2008 behoort tot de categorie die voor het eerst tot de minima konden worden gerekend. Hierbij is ten opzichte van 2007 sprake van een stijging van bijna zes procentpunten. Van deze zogenaamde 'instromers' is de helft man en is het aandeel jongeren tussen de 18 en 40 jaar het grootst.

Minima naar huishoudtypes

De verdeling van de minimahuishoudens naar huishoudtype in 2008 is de afgelopen twee jaar nauwelijks veranderd: de alleenstaanden zijn met 60 procent oververtegenwoordigd. Samenwonenden met kinderen hebben het kleinste aandeel.

Het aandeel eenoudergezinnen dat in 2008 moet rondkomen van een minimuminkomen, is niet in overeenstemming met het landelijk beeld. In Groningen behoort 43 procent van de eenoudergezinnen in Groningen tot de minima, terwijl het landelijk om 19 procent gaat.

Eénoudergezinnen op het sociaal minimum zijn vaak iets groter dan de eenoudergezinnen van niet-minima. Voor de samenwonenden met kinderen geldt het omgekeerde; daar zijn de niet-minimagezinnen iets groter.

Concentratie armoedewijken

Globaal gezien is het aandeel minima in de wijken ten noorden van de Martinitoren groter dan ten zuiden hiervan. Weinig minima vinden we in de gegoede (nieuwbouw-)wijken Nieuw-oost, Nieuw-west, Nieuw-zuid particulier en in Hoogkerk/de dorpen.

Opvallend is de daling van het aandeel minima in de wijk Korrewijk/De Hoogte met drie procentpunten.

Leeftijd en geslacht

De daling in het aantal minima doet zich voor onder bijna alle leeftijdsgroepen. Een uitzondering geldt voor de Stadgers van 65 jaar en ouder. Hierbij is zelfs sprake van een stijging van 560 personen. Onder de jongeren tot 40 jaar behoren mannen vaker tot de minima. Bij de categorie 40 jaar en ouder is dit andersom.

Niet-westerse allochtonen vaker arm

Net als het landelijk beeld zien we dat in de stad niet-westerse allochtonen vaker arm zijn: meer dan een op de drie van deze etnisch- culturele groep behoort tot de minima. Dit aandeel is drie keer groter dan het aandeel minima onder de autochtonen en ruim twee keer groter dan het aandeel minima onder de westerse allochtonen.

Inkomensbron en langdurige armoede

Het aandeel minima met een WWB-uitkering is de afgelopen twee jaar gedaald met vier procentpunten. Ruim zeven op de tien minima in 2008 moesten voor het derde achtereenvolgende jaar rondkomen van een laag inkomen.

Minima en financiële problemen

Het totaal aantal minimahuishoudens dat gebruikmaakt van een of meer producten van de Groningse Kredietbank, is in 2008 met 15 procent afgenomen naar 1.118 huishoudens. De daling wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname bij Budgetbeheer.

Specifieke doelgroepen

Inkomensondersteunende regelingen zijn dikwijls gericht op specifieke doelgroepen. In de monitor gaan we uitvoerig in op gezinnen met schoolgaande kinderen en op 65-plussers. Gezinnen met schoolgaande kinderen zijn immers onderwerp van beleid. We gaan nader in op ouderen omdat een steeds groter deel van de minima bejaard is.

Gezinnen met schoolgaande kinderen

Het aandeel eenoudergezinnen met schoolgaande kinderen op het minimum inkomen, is de afgelopen twee jaar vrijwel ongewijzigd gebleven, ruim 47 procent.

Zowel de een- als de tweeoudergezinnen met schoolgaande kinderen van niet westerse afkomst blijken vaak op een minimum inkomen aangewezen. Tweederde van de eenouder en 35 procent van de tweeoudergezinnen bevond zich in 2008 op minimumniveau.

Van de vrouwelijke alleenstaande ouders is meer dan de helft aangewezen op het minimum.

In de Korrewegwijk behoort 44 procent van de kinderen tot een minimahuishouden.

65-plussers

De afgelopen twee jaar is het aandeel 65-plussers dat tot de minima behoort, opgelopen tot 16 procent.

Het aandeel bejaarde vrouwen dat afhankelijk is van een minimuminkomen, is veel groter dan dat van mannen. Van de 65 plussers met een Nederlandse achtergrond is 14,4 procent op het minimum aangewezen. Twee van de drie niet-westerse allochtone bejaarden is aangewezen op het minimum. Met name Beijum, Korrewegwijk/de Hoogte, Lewenborg, Oosterpark en Vinkhuizen kennen een relatief groot contingent bejaarde minima.

De tweede doelstelling van de Armoedemonitor luidt:

Het bereik van de inkomensondersteunende maatregelen onder de bekende minima vaststellen.

In hoofdstuk vier bespraken we het bereik van de inkomensondersteunende maatregelen. Met het bereik doelen we op het aandeel rechthebbenden dat gebruik maakt van een regeling.

Daarbij doet zich het probleem voor dat het aantal rechthebbenden lang niet altijd eenduidig te bepalen is. Sommige regelingen gelden voor mensen in specifieke doelgroepen. Om bijvoorbeeld in aanmerking te komen voor de regeling chronisch zieken en gehandicapten moet er wel sprake zijn van een chronische aandoening.

Wanneer het bereik niet eenduidig te bepalen is, hebben we de gebruikers afgezet tegen alle minima. Op die manier krijgen we in ieder geval zicht op de groepen die in het bijzonder van een regeling profiteren.

Het bereik van de verschillende regelingen onder minima blijkt onderling erg te verschillen. Het grootste bereik kent de Eindejaarsuitkering 2008. De regeling Stadjespas kent bijvoorbeeld een veel lager bereik (negentien procent).

In hoofdlijnen kwam het erop neer dat:
Het bereik van regelingen die al langer bestaan, groter is dan dat van eenmalige regelingen
Cliënten van de dienst SOZAWE en de GKB vaker bereikt worden dan niet-cliënten.
De wijze waarop de regeling wordt uitgevoerd, bijzonder van invloed is op het bereik. Vooral bestandsselecties blijken erg effectief.

De gebruikers van de regelingen

Het bereik van de regelingen wisselt ook per gebruikersgroep. In hoofdstuk vier zijn we per regeling ingegaan op de mensen die er gebruik van maken. Op deze plaats volstaan we met de hoofdlijnen: Cliënten van de dienst SOZAWE en de GKB ontvangen vaker een verstrekking uit de minimavoorzieningen dan de niet-clients. Samenwonenden maken over het algemeen minder gebruik van voorzieningen. Eenoudergezinnen daarentegen juist meer. Niet-westerse allochtonen maken veelal minder gebruik van voorzieningen.

De uitzondering op deze regel vormt de witgoedregeling. Daarin zijn niet-westerse allochtonen sterk oververtegenwoordigd.

Het bereik verschilt ook sterk per wijk. Lewenborg, Nieuw-oost en -west worden vaker bereikt, Nieuw-zuid particulier, Oud zuid en Centrum minder vaak.

Een grote uitzondering op bovenstaande punten vormen de regeling voor chronisch zieken en gehandicapten en de Stadspas. De eerstgenoemde regeling vindt vooral aftrek onder ouderen. De Stadspas wordt in Lewenborg en Nieuw-oost juist minder afgenomen. Ook is er amper een verschil in het bereik onder cliënten van de dienst SOZAWE en de niet-clieënten.

Harde kern niet-gebruik

Ten slotte hebben we onderzocht of er sprake was van een harde kern van niet-gebruikers. Of, anders gezegd, of het telkens dezelfde rechthebbenden waren die geen gebruik maakten van voorzieningen die wel voor hen bedoeld waren.

Dit hebben we getoetst aan de hand van drie regelingen, de Eindejaarsuitkering 2008, de Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds en de regeling voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

We hebben, per rechthebbende, het aantal regelingen geteld waarvan ze gebruik maakten. Ruim driekwart maakte van meer dan één regeling tegelijk gebruik. Deze behoren dus niet tot de harde kern van niet-gebruikers.

In dit onderzoek hebben we ons beperkt tot slechts drie regelingen. Indien we meer regelingen in ons onderzoek zouden betrekken, valt het aantal mensen dat van slechts één regeling gebruik veel lager uit.

De derde doelstelling van de Armoedemonitor luidt:

De redenen/oorzaken van het niet-gebruik in kaart brengen

Wanneer minima geen gebruik maken van een inkomensregeling, terwijl ze er wel recht op hebben, spreken we van niet-gebruik. Wat zijn oorzaken voor niet-gebruik en hoe kan de gemeente deze beïnvloeden? Hoofdstuk vijf bevat de uitkomsten van een enquête over redenen van niet-gebruik.

De belangrijkste constatering betreffende de oorzaken van niet-gebruik zijn:

Vooraf 'subjectieve behoefte' en 'transactiekosten' (zie bijlage B) spelen een belangrijke rol bij het al dan niet aanvragen van inkomensregelingen. Gebruikers van regelingen geven vaker aan de regelingen nodig te hebben om rond te komen dan niet-gebruikers.

Alle respondenten vinden dat het aanvragen van een regeling veel tijd kost en dat het een hoop gedoe is om een regeling aan te vragen, met lastig te begrijpen formulieren en moeilijke aanvraagprocedures. Dit geldt vooral voor de niet-bijstandsgerechtigden. Zij moeten immers een veel uitgebreidere inkomens- en vermogenstoets ondergaan.

Niet-gebruikers blijken veelal rationele afwegingen te maken tussen kosten en baten van een regeling.

Kennis over regelingen is van invloed op het gebruik ervan. Regelingen die langer bestaan, genieten een grotere bekendheid dan nieuwere regelingen. Verder geldt: hoe groter de doelgroep, hoe bekender de regeling. Onbekendheid met een regeling is een belangrijke reden voor niet-gebruik. Niet-gebruikers weten vaak ook niet waar je moet zijn voor een regeling, en bovendien hebben ze geen idee hoeveel geld het ze kan opleveren.

Het derde cluster van oorzaken voor niet-gebruik, zijn psychische en sociale factoren. Minima vinden dat als je recht hebt op een regeling, je er ook gebruik van moet maken, hoewel het minder prettige gevoelens van je hand ophouden, afhankelijkheid en armoede oproept. En het is vervelend persoonlijke gegevens te moeten overleggen, vinden vooral niet-gebruikers. De sociale omgeving lijkt minder van belang voor het niet aanvragen van een regeling.

De vierde en laatste doelstelling van de Armoedemonitor luidt:

Het bepalen van het financiële effect van de maatregelen op de vrije bestedingsruimte van het inkomen van de minima

Deze doelstelling hebben we in hoofdstuk zes behandeld.

De gemeente Groningen heeft de mogelijkheid om met behulp van inkomensondersteunende maatregelen invloed uit te oefenen op de financiële positie van de minima. Kunnen minima na aftrek van noodzakelijke uitgaven en optelling van inkomensvoorzieningen, beschikken over inkomen dat naar eigen behoefte te besteden is? We noemen dit de vrije bestedingsruimte. Hoofdstuk zes gaat hierop in.

Bij het bepalen van de vrije bestedingsruimte staan inkomen en noodzakelijke uitgaven centraal.

Het inkomen wordt gedefinieerd als het bijstandsbedrag per huishoudtype inclusief andere inkomstenbronnen, bijvoorbeeld huur-, zorg- en kindertoeslag, en heffingskortingen). De noodzakelijke uitgaven zijn gecategoriseerd in vaste lasten, reserverings- en huishoudelijke uitgaven.

De gemeentelijke en landelijke regelingen waarvan we het financiële effect op het inkomen hebben ingeschat, zijn de Eindejaarsuitkering 2008, Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen, de Langdurigheidtoeslag, de Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds (TOS) en de Zorgtoeslag.

Naast deze voorzieningen hebben we de Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU, de Kinderbijslag en de Kindertoeslag ook als voorziening gebruikt om de vrije bestedingsruimte te bepalen. De Huurtoeslag en de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen zijn verdisconteerd in de vaste lasten. Deze methodiek wordt door het Nibud gebruikt.

Bij het beschouwen van het effect van de regelingen en voorzieningen op het inkomen vallen de volgende dingen het sterkst op:

- Eenoudergezinnen en echtparen met twee kinderen komen vóór het gebruik van verschillende regelingen en voorzieningen, maandelijks geld tekort;
- Een echtpaar met twee kinderen ontvangt maandelijks het hoogste bedrag aan regelingen en voorzieningen en een alleenstaande het minst;
- De procentuele toename van het inkomen van een alleenstaande 65-plusser is het laagst, te weten 8 procent;

- Bij alleenstaanden ouder dan 65 jaar en bij echtparen met twee kinderen heeft het gebruik van de Zorgtoeslag het meeste effect op het inkomen;
- De Kinderbijslag heeft het grootste effect op het inkomen van eenoudergezinnen met twee kinderen;
- Het toekennen van de Eindejaarsuitkering heeft relatief gezien het minste effect op de hoogte van het inkomen van minima.

1. Inleiding

Het Groninger college van Burgemeester en Wethouders streeft er actief naar om armoede in de stad te bestrijden. Met armoede wordt niet alleen bedoeld op de financiële situatie van mensen. Het gaat om een combinatie van problemen die leiden tot een gebrek aan perspectief, zoals een langdurig laag inkomen, gebrek aan maatschappelijke deelname en een slechte gezondheid.

In dat verband heeft de gemeente met ruim vijftienveertig maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Groninger Armoedepact. Een van de doelen van dit armoedepact is om zo veel mogelijk burgers die op het laagste inkomensniveau zitten, gebruik te laten maken van regelingen voor inkomensvoorzieningen.

Het college wil het armoedebeleid monitoren om uitspraken te kunnen doen over voortgang en resultaten van het gevoerde beleid. Het voorliggende rapport is de eerste uitgebreide neerslag van deze Armoedemonitor. Hierin zijn cijfers en analyses rond de armoede in de gemeente Groningen opgenomen.

1.1 Vraagstelling van het onderzoek

De combinatie van problemen die (hierboven) armoede wordt genoemd, zijn deels meetbaar door uit te gaan van de financiële omstandigheden van huishoudens. Hierbij kijken we naar het gebruik en niet-gebruik van de inkomensondersteunende regelingen. Daarmee gaan we na of, en zo ja, hoe deze regelingen de financiële lasten verlichten of de lage inkomens verhogen.

Huishoudens met een inkomen rond het sociaal minimum beschouwen we als 'arm'. Over deze inwoners van de gemeente Groningen gaat het in deze eerste Armoedemonitor.

Gegevens over verdere perspectieven als element van armoede zijn bij ons momenteel niet (op persoonsniveau) beschikbaar. Gegevens van bijvoorbeeld het UWV zouden een nader licht kunnen werpen op de duur dat mensen een laag inkomen hebben. Over maatschappelijke deelname en gezondheid zou via enquêteonderzoek iets te zeggen zijn.

Het armoedebeleid maken we meetbaar via de inkomensondersteunende regelingen. We kunnen dan namelijk nagaan of de regelingen de financiële lasten verlichten of de inkomens van Stadgers met een laag inkomen verhogen. Zie bijlage A voor een overzicht van de regelingen voor de inwoners van de gemeente Groningen.

De doelstelling van de armoedemonitor is vierledig:

Maak een schets van de bekende minimapopulatie in de gemeente Groningen;
Stel het bereik van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen onder de ons bekende minima vast;
Breng de redenen/oorzaken van het niet- gebruik in kaart;
Bepaal het financiële effect van de maatregelen op de vrije bestedingsruimte van het inkomen van de minima.

Per doelstelling zullen de volgende thema's in de monitor aan de orde komen:

Schets van de bekende minimapopulatie

De omvang en samenstelling (bijvoorbeeld leeftijd en etniciteit) van de minimapopulatie van de gemeente Groningen.

De specifieke doelgroepen binnen het armoedebeleid, bijvoorbeeld schoolgaande jongeren in minimaomstandigheden.

Het bereik van maatregelen onder minima

De omvang en samenstelling van de minimapopulatie die gebruik maakt van de regelingen en voorzieningen. Hierbij gaan we ook in op het aantal personen dat indirect meeprofiteert van de voorzieningen, bijvoorbeeld schoolgaande kinderen.

De omvang van het simultane gebruik en het niet-gebruik van regelingen en voorzieningen onder de minimapopulatie.

De omvang van de minimapopulatie die voor het eerst gebruik maakt van een voorziening en/of regeling, terwijl men er in feite eerder recht op had.

Redenen en oorzaken van niet-gebruik

De relatie tussen de uitvoering van regelingen en voorzieningen, en het gebruik hiervan.

De relatie tussen communicatiekanalen waarlangs regelingen en/of voorzieningen bekend worden gemaakt, en het gebruik ervan.

Effect maatregelen op bestedingsruimte minima

Het effect van het gebruik van maatregelen en voorzieningen op de hoogte van het inkomen van de minima.

1.2 Opzet van het onderzoek**Bestandskoppeling**

Bestandskoppeling is een beproefde methode om uit aanwezige data meer informatie te halen. Zo levert het koppelen van ontvangers van bijstand en kwijtschelding van belastingen aan het bevolkingsbestand, informatie op over aantallen minima. Meer informatie dan het afzonderlijk beschouwen van bijstandontvangers en/of ontvangers van kwijtschelding. Door de data op persoonsniveau te verbinden tellen we geen minima dubbel.

Voor de Armoedemonitor hebben we een 'minimabestand' samengesteld uit bestanden van de volgende regelingen:

- Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen;
- Collectieve zorgverzekering voor minima;
- Eindejaarsuitkering 2008;
- Kwijtschelding gemeentelijke belastingen;
- Langdurigheidstoelage;
- Tegemoetkoming Ouderbijdrage Schoolfonds (TOS);
- Witgoedregeling;
- WWB, IOAW/Z.

Op de regeling Collectieve ziektekostenverzekering na zijn dit allemaal gemeentelijke bestanden.

Vanaf 2010 kunnen we waarschijnlijk beschikken over de data van het Jeugdsportfonds en de Stichting Leergeld. Deze gegevens nemen we dan in de volgende monitor op.

Minima hebben recht op inkomensondersteunende regelingen als het inkomen een bepaald percentage van de bijstandsnorm niet overschrijdt. Voor de meeste gemeentelijke regelingen geldt hierbij 115 procent. In deze monitor hanteren we een iets ruimere grens, namelijk 120 procent. Op deze manier trachten we een zo groot mogelijke groep minima in kaart te brengen.

Bestandskoppeling en monitoren

Het louter koppelen van verschillende bestanden leent zich er niet voor om vooruitgang van beleidsdoelstellingen in kaart te brengen. Door periodiek op eenzelfde, gestructureerde manier, metingen van indicatoren te verrichten en de uitkomsten met elkaar te vergelijken, kunnen we ontwikkelingen in kaart brengen. In het kader van de Armoedemonitor kan bijvoorbeeld bijgehouden worden hoeveel vooruitgang er op doelstellingen van armoedebeleid is geboekt. Hiermee kan, indien nodig, beleid bijgestuurd worden in een gewenste richting.

In deze Armoedemonitor worden minimabestanden over de kalenderjaren 2006 en 2008 gekoppeld en met elkaar vergeleken.

Indicatoren

De Armoedemonitor vormt de basis voor de te ontwikkelen indicatoren voor armoede. Het doel hiervan is om een indicatie te krijgen van het effect van armoedebeleid. Deze indicatoren worden in samenwerking met de afdeling Informatie Management van de dienst SOZawe ontwikkeld.

Terugkijkmethode

Door de monitor periodiek aan te vullen kunnen we ook een indicatie krijgen van de mate waarin de dienst SOZawe in staat is de onbekende niet-gebruikers te bereiken. Daarbij denken we aan een opzet om de inwoners die dan voor het eerst gebruik maken van een regeling, te bevragen. Daarbij zouden we nauwkeurig moeten bepalen of de respondent vorig jaar recht op een voorziening had. Indien dat het geval blijkt, hebben we deze persoon het vorige jaar niet bereikt.

Daarmee beschikken we over een maat voor het succes; als de uitvoering van het Groninger minimabeleid volledig slaagt, bereiken we dit jaar iedereen die recht heeft. We zullen dan volgend jaar niemand tegenkomen die eigenlijk het vorig jaar recht blijkt te hebben gehad.

We zijn hierover in gesprek met de lector Arbeidsparticipatie aan de Hanzehogeschool. Een dergelijk onderzoek naar de onbekende niet-gebruikers zou in 2010 kunnen plaatsvinden met inzet van studenten aan de Hanzehogeschool.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de minima in Nederland en indicatoren voor armoede.

In hoofdstuk 3 beschrijven we de armoede in de gemeente Groningen, aan de hand van de omvang en de samenstelling van de minimapopulatie en de veranderingen daarin tussen 2006 en 2008. Daarbij komen ook specifieke doelgroepen afzonderlijk aan de orde. Hoofdstuk 4 behandelt welk deel van rechthebbenden gebruik maakt van een aantal inkomensondersteunende regelingen. Bovendien zoomen we per regeling in op de samenstelling van de betreffende gebruikersgroep.

Er zijn ook minima die geen gebruik maken van (een deel van) de inkomensondersteunende regelingen die hen ter beschikking staan. Dit niet-gebruik wordt in hoofdstuk 4 behandeld. Hoofdstuk 5 gaat in op de oorzaken van dit niet-gebruik.

Hoofdstuk 6 gaat in op het effect van het gebruik van inkomensondersteunende regelingen op de financiële situatie van minimahuishoudens.

2. Armoede en minima in Nederland

Armoede is een relatief begrip. Armoede in Nederland is iets anders dan armoede in een derde-wereldland. In een derde-wereldland betekent armoede het ontbreken van inkomen, voedsel, onderdak, onderwijs, niet bezig zijn met 'de dag van morgen'. In ontwikkelde landen, zoals Nederland, gelden andere 'normen' voor het definiëren van armoede. Armoede dient dus bekeken te worden vanuit de maatschappij waarvan de (arme) mensen om wie het gaat, deel uitmaken.

Hoe wordt er tegen het begrip 'armoede' in het algemeen aangekeken? Uit de literatuur daarover blijkt armoede te worden gemeten aan de hand van zogenaamde indicatoren. In paragraaf 2.1 gaan we hierop in.

In paragraaf 2.2 gaan we in op de minima in Nederland tot 2008.

2.1 Indicatoren voor armoede

Armoede-indicatoren maken het mogelijk de ontwikkeling op het gebied van armoede te analyseren. Uit verscheidene onderzoeken is gebleken dat er een onderscheid is te maken tussen indicatoren van kwantitatieve en van kwalitatieve aard. Inkomen, duur van de armoede, financiële problemen en armoedeval zijn gangbare kwantitatieve indicatoren. Een voorbeeld van een kwalitatieve armoede-indicator vormen de denkbeelden van de armen zelf.

Inkomensgrenzen

De meest gebruikte indicator van armoede is inkomen.

Een manier om in Nederland armoede te meten is door te kijken naar het bestaansminimum, of de 'armoedegrens'. Dat is het inkomen dat men nodig heeft om aan de basisbehoeften te kunnen voldoen. De basisbehoeften zijn voedsel, kleding, onderdak en medische hulp.

Armoede wordt vastgesteld aan de hand van inkomensgrenzen. Er zijn er verschillende, die elk op een eigen manier worden samengesteld: de beleidsmatige armoedegrens, de lage-inkomensgrens en de budgetgerelateerde grens. Van deze laatste bestaan twee varianten: het basisbehoeftencriterium en het niet-veel-maar-toereikendcriterium (bron: CBS, SCP).

Beleidsmatige armoedegrens

In Nederland betreft de beleidsmatige armoedegrens een inkomen dat hooguit vijf procent uitkomt boven het sociaal minimum, het bestaansminimum. Het sociaal minimum is het bijstandsbedrag voor een bepaald type huishouden. De grenzen verschillen per leeftijd en huishoudentype.

Lage-inkomensgrens

De lage-inkomensgrens is afgeleid van het bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979. In dat jaar was de koopkracht van het bijstandsinkomen in verhouding tot andere jaren namelijk hoog. De lage inkomensgrens van 1979 wordt elk jaar aangepast aan de prijsontwikkeling van goederen en diensten. Wat is de reden hiervoor? Bij een gelijkblijvende hoogte van het inkomen kunnen er minder goederen en diensten aangeschaft worden. Prijsdalingen en een onveranderde hoogte van het inkomen hebben tot gevolg dat er meer producten en diensten gekocht kunnen worden. Met het aanpassen van de lage-inkomensgrens aan de betreffende prijsontwikkeling, wordt de koopkracht van de lage inkomensgrens aangepast. Met het hanteren van het bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979 als uitgangspunt voor de ontwikkeling van de koopkracht, is een bedrag vastgesteld dat in ieder geval een vast koopkrachtbedrag vertegenwoordigt.

Budgetgerelateerde grens

De budgetgerelateerde grens is gebaseerd op normbedragen voor noodzakelijke uitgaven.

Hierbij wordt ook deels rekening gehouden met welvaartsverbetering. Het basisbehoeftecriterium heeft betrekking op uitgaven die een alleenstaande moet doen voor zijn basisbehoeften.

De niet-veel-maar-toereikendvariant bevat, naast de uitgaven voor basisbehoeften, minimale uitgaven voor maatschappelijke participatie en vrijetijdsbesteding.

De lage-inkomensgrens en de budgetgerelateerde grens voor andere types huishoudens worden bepaald door de inkomensgrens van een alleenstaande met een bepaald bedrag te corrigeren. De omvang en samenstelling van een dergelijk huishouden brengen namelijk meer uitgaven met zich mee.

Door de inkomensgrens van een alleenstaande te corrigeren met een bepaald bedrag wordt het welvaartsniveau van beide huishoudentypes gelijkgetrokken (bron: CBS 2004).

Duurzaamheid van de armoede

Onder de duurzaamheid van armoede wordt verstaan de tijdsduur waarin huishoudentypes in armoede leven. De basis voor de bepaling van de duur van armoede vormt de financiële situatie van een huishoudentype. In het algemeen wordt er bij de armoedegrens uitgegaan van 105 procent van het sociaal minimum¹.

Bij de duurzaamheid van armoede wordt doorgaans het volgende onderscheid gemaakt:

- personen die korter dan een jaar onder of rond het sociaal minimum hebben geleefd;
- personen die maximaal tussen de één en vijf jaar aaneengesloten jaren onder of rond het sociaal minimum hebben geleefd;
- personen die langer dan vijf jaar aaneengesloten onder of rond het sociaal minimum hebben geleefd.

De eerste twee vormen van duurzame armoede vatten we samen onder 'tijdelijk arm'. Leven in armoede voor een periode langer dan vijf jaar noemen we 'langdurig arm'.

Financiële problemen

Indicatoren voor het analyseren van de ontwikkelingen in financiële problemen bij inkomens op of net boven het sociaal minimum zijn bijvoorbeeld:

- de vermogenspositie van huishoudens met een laag inkomen. Deze vermogenspositie wordt bepaald door van de bezittingen de schulden af te trekken;
- een openstaande niet-hypothecaire schuld. Hierbij duiden we op het hebben van betalingsachterstanden bij huur, energie, water, gemeentelijke en andere belastingen, telefoonrekeningen, schoolgeld, een lopende lening of (consumptief) krediet,

¹ In deze monitor geldt een grens van 120 procent.

een actuele afbetalingsregeling, maandelijkse roodstand op de bankrekening en een actuele creditcardschuld;

- hypothecaire schulden in verband met het bezit van een eigen huis.

Er is sprake van een zogenaamde problematische schuld als de periode van betalingsachterstand zes of meer maanden betreft.

Armoedeval

Mensen met een inkomen of uitkering ter hoogte van ongeveer het sociaal minimum, hebben vaak recht op subsidies en andere inkomensafhankelijke regelingen. Bij het aanvaarden van een betaalde baan of meer werk is de kans op een hoger inkomen aanwezig. Hiermee stijgen de te betalen premies en belastingen. Indien het inkomen dan net te hoog is om van het minimabeleid gebruik te maken, verliest men zijn recht op inkomensondersteunende regelingen. Uiteindelijk kan dit resulteren in het (netto) minder overhouden dan mensen met een lager inkomen. Financieel gaat men er dan dus niet op vooruit! Dit wordt de armoedeval genoemd. Werkzoekenden ondervinden hiermee geen of weinig financiële prikkels om een baan te aanvaarden. Werkenden met hetzelfde inkomensniveau worden niet gemotiveerd om meer te gaan werken.

Denkbeelden van armen

Het meten van armoede met enkel kwantitatieve indicatoren is niet voldoende. Deze zijn vaak gebaseerd op statistieken en wetenschappelijke enquêtes. Hierbij wordt de kans vergroot dat bijvoorbeeld mensen in extreme armoede niet in beeld worden gebracht. In dialogen kunnen de armen hun oordeel uitspreken over aspecten van hun eigen financiële situatie en hun eigen mening ventileren over wat armoede inhoudt.

In een dialoog tussen onderzoekers, sociale werkers en personen die in armoede leven, kan kennis worden uitgewisseld waardoor we een correcter beeld kunnen geven van armoede.

2.2 Minima in Nederland

In deze paragraaf bespreken we de groep minima in relatie tot de lage-inkomensgrens en de budgetgerelateerde inkomensgrens. De beleidsmatige armoedegrens laten we buiten beschouwing, omdat de lage-inkomensgrens en de beleidsmatige grens elkaar in de afgelopen jaren behoorlijk zijn genaderd.

Minima in Nederland en de lage-inkomensgrens

Wat zijn de kenmerken van minima in Nederland tot 2008? De groep minima is bepaald op basis van de lage inkomensgrens¹. We gaan terug in de tijd en bespreken de omvang en de samenstelling. Welke jaren in de beschrijvingen aan de orde komen, hangt af van de beschikbaarheid van de gegevens.

Omvang

In de periode 1985 tot en met 2002 lag de armoede in Nederland in 2002 op zijn laagste punt. Bijna 9 procent van de huishoudens in Nederland had een laag inkomen. In 2005 is dit aandeel met ruim anderhalf procentpunt gestegen naar 10,5 procent. In 2006 is er sprake van een daling van het percentage naar 9,3.

De inkomensgegevens zijn tot en met 2006 op landelijk niveau bekend. Hierdoor kunnen de definitieve armoedepercentages voor de volgende jaren nog niet worden bepaald. Op basis van de inkomensgegevens tot en met 2006 hebben het CBS en SCP het percentage in 2007 en 2008 geschat op ongeveer 7,9 procent (zie: 'Armoedebericht 2008', CBS en SCP). Hiermee zal de daling van de armoede zich na 2006 doorzetten met bijna anderhalf procentpunt.

Samenstelling

Onderzoek over 2006 wijst uit dat eenoudergezinnen met minderjarige kinderen en alleenstaanden tot 65 jaar de hoogste armoedecijfers kennen (bron: CBS, SCP). Wanneer we de herkomst beschouwen, dan zien we dat niet-westerse allochtonen het meeste te kampen hadden met armoede. Hun aandeel was vier keer zo groot als het aandeel autochtonen. Het aantal personen met een laag inkomen onder de 65-plussers is in de periode 1996-2006 met ruim 10 procent gedaald van 22 naar 11 procent.

¹ Zie paragraaf 2.1 voor een beschrijving.

De lage inkomens concentreren zich in de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. In 2005 bevond zich bijna 25 procent van alle huishoudens met een laag inkomen in een van deze steden. In 2006 moest 3,3 procent van de huishoudens in Nederland al meer dan vier jaar rondkomen van een laag inkomen. Ten opzichte van 2005 is dat aandeel nagenoeg gelijk gebleven.

Minima in Nederland en de budgetgerelateerde grens

Wat is het karakter van de minima in Nederland tot 2008? We gaan in op omvang en samenstelling van deze groep. De groep minima is bepaald op basis van de budgetgerelateerde grens.¹

Omvang

Armoede, gemeten volgens de budgetgerelateerde grens, valt in Nederland veel lager uit dan armoede, gemeten volgens de lage-inkomensgrens. Volgens het niet-veel-maar-toereikendcriterium verkeert in 2006 5,7 procent van de huishoudens in armoede. Dit aandeel ligt iets lager dan in 2005 (6,2 procent). Het aandeel valt ook in 2007 en 2008 iets lager uit en is geschat op respectievelijk 5,3 en 5,5 procent.

Volgens het basisbehoeftencriterium is de omvang van de armoede in Nederland nog kleiner. Het aandeel armen in zowel 2005 als 2006 is 3,5 procent. Naar verwachting neemt dit percentage in 2007 en 2008 iets af. Ongeveer 3,3 procent van de huishoudens zal dan onder de categorie armen vallen.

Samenstelling

De samenstelling van de groep armen bij het hanteren van de lage inkomensgrens is dezelfde als bij de budgetgerelateerde grens in 2006. Bij eenoudergezinnen, alleenstaanden tot 65 jaar en niet-westerse allochtonen komt armoede het meest voor.

Het percentage langdurig armen (meer dan vier jaar achtereen²), bij het hanteren van de budgetgerelateerde grens, is lager dan bij het hanteren van de lage-inkomensgrens.

Volgens het niet-veel-maar-toereikend-criterium en het basisbehoeftencriterium zijn respectievelijk 1,2 en 0,4 procent van de huishoudens langdurig arm.

¹ Zie paragraaf 2.1 voor een beschrijving.

² Het CBS hanteert in de 'Armoedemonitor Nederland 2008' deze grens voor langdurig arm.

3. Minima in Groningen

De omvang en de samenstelling van de minimapopulatie in de gemeente Groningen komen in dit hoofdstuk aan de orde. Nadat we naar de ontwikkelingen in de omvang van de minimapopulatie hebben gekeken, beschrijven we demografische kenmerken en inkomensgerelateerde gegevens. Ten slotte beschouwen we in paragraaf 3.5 specifieke doelgroepen afzonderlijk: gezinnen met kinderen onder de 18 jaar en ouderen van 65 jaar en ouder.

3.1 Omvang minimapopulatie

Hoeveel inwoners van de gemeente Groningen zijn arm? Tabel 3.1 geeft op basis van de samengestelde minimabestanden een overzicht van de Groninger huishoudens met een inkomen tot 120 procent van de lage- inkomensgrens.

Tabel 3.1 Omvang en aandeel van minima en niet-minima in de gemeente Groningen, 2008

	Personen		Huishoudens	
	Minima	Niet-minima	Minima	Niet-minima
Groningen				
Aantallen				
2006	25.617	156.400	15.120	92.764
2007	24.131	158.949	14.242	95.353
2008	23.962	160.767	14.276	96.713
Percentages				
2006	14,0%		14,1%	
2007	13,0%		13,2%	
2008	12,9%		13,0%	

We zien dat er in 2008 in totaal bijna 24.000 minima in de gemeente wonen. Zij zijn verdeeld over ruim 14.000 huishoudens. Zowel bij de personen als bij de huishoudens is het aantal minima sinds 2006 afgenomen, terwijl het aantal niet-minima is toegenomen. Het percentage minima in de stad is dan ook gedaald, van 14 naar 13 procent.

3.2 Uitstroom en instroom

Een van de belangrijkste doelstellingen van het armoedepact is het tegengaan van niet-gebruik. Met niet-gebruik wordt bedoeld op de mensen die geen gebruik maken van een voorziening, terwijl men er wel recht op heeft.

Tal van maatregelen uit het armoedepact beogen de bekendheid van de verschillende voorzieningen onder minima te vergroten. De verwachting is dat naarmate meer minima bekend zijn met de regelingen, ze er vaker een beroep op doen.

Of dit effect werkelijk optreedt, kunnen we afleiden door vast te stellen hoeveel minima dit jaar voor het eerst van een voorziening gebruik maken. We kijken daarvoor in deze paragraaf naar de 'stromingen' in het minimabestand. Dus de minima die we nu voor het eerst zien (instroom), het aantal dat we niet meer tegenkomen (uitgestroomd) en het aantal dat meerdere jaren achtereen in de minimabestanden voorkomt (doorstroom).

In- en doorstroom

Tabel 3.2 geeft per jaar het aantal mensen weer dat voor het eerst voorkomt. We geven hier alleen de cijfers weer van 2007 en 2008. De minima van 2006 ontbreken in dit overzicht. Om de nieuwe minima van 2006 te kunnen onderscheiden hebben we gegevens over 2005 nodig. Deze zijn echter niet voorhanden.

Tabel 3.2 Aantal minima per jaar dat we per jaar voor het eerst tegenkomen (instroom) vergeleken met de minima die we het vorige jaar al kenden (doorstroom)

Instroom en doorstroom	2007	2008
Reeds bekend als minima	19835	18338
Instroom/dit keer voor het eerst	4296	5624
Totaal	24131	23962

In 2007 troffen we 4296 mensen die voor het eerst ingestroomd waren; zij hebben in 2006 geen gebruik gemaakt van enige voorziening voor minima. Dit betreft bijna 18 procent van het totaal aantal dat een verstrekking ontving.

In 2008 nam de instroom toe tot 23,5 procent van het totaal aantal minima. Deze toename is in lijn met de doelstellingen van het armoedepact.

Uit- en doorstroom

Zoals gezegd, ontbreken in tabel 3.2 de gegevens over instroom in 2006. Om dezelfde reden ontbreekt in de uitstroomcijfers de informatie over 2008. We beschikken op dit moment nog niet over gegevens over de minima van 2009. We weten dus nog niet wie in 2008 daadwerkelijk uitstroomt. Vandaar dat tabel 3.3 alleen de gegevens over 2006 en 2007 weergeeft.

Tabel 3.3 Aantal minima per jaar die we in 2006 voor het laatst tegenkomen (uitstroom), vergeleken met de minima die ook in 2007 nog tot de minima behoren (doorstroom).

Uitstroom en doorstroom	2006	2007
Volgend jaar weer minima	19835	18338
Uitstroom/nu voor het laatst	5782	5793
Totaal	25617	24131

De uitstroom bedraagt in 2006 bijna 23 procent van het totale bestand (5782 personen), een jaar later is dat licht opgelopen tot 24 procent. Op grond van bovenstaande kunnen we concluderen dat de uitstroom de instroom overtreft. Het aantal (bekende) minima neemt dus af.

Instroom uitgesplitst

In tabel 3.4 hebben we de instroom naast de al bekende minima gezet. We presenteren hier alleen de cijfers over het laatste jaar.

Tabel 3.4 Aantal minima per jaar naar huishoudentype, de instroom vergeleken met de doorstroom

Type huishouden	Instroom	Reeds bekend
Alleenstaand	35,1%	36,5%
Eenoudergezin	18,5%	28,8%
Samenwonend, zonder kinderen	24,7%	14,3%
Samenwonend, met kinderen	21,8%	20,4%
Eindtotaal	100,0%	100,0%

De groep samenwonend, zonder kinderen blijkt oververtegenwoordigd onder de instromers. Voor eenoudergezinnen geldt het omgekeerde. Doorgaans behoren eenoudergezinnen meerdere jaren achtereen tot de minima.

Een vergelijkbare uitsplitsing, nu naar geslacht en leeftijd, staat in de bijlagen, tabel D.1. Daaruit blijkt dat mannen de helft van de instroom vormen maar onder de Stadjes die al langer in de minima zitten, zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Uit dezelfde tabel blijkt ook dat vooral jongeren tussen de 18 en 40 jaar instromen maar minder doorstromen. Ook zij verblijven minder lang op het minimum inkomensniveau.

3.3 Demografie minimapopulatie

In deze paragraaf willen we nadere ingaan op de achtergrond van de Groninger minima. We kijken daarbij naar demografische kenmerken als samenstelling en omvang huishouden, woonwijk, leeftijd, geslacht en etnische achtergrond. We willen weten op welke manier minima nu verschillen van de niet minima. Daarom zetten we in deze paragraaf telkens de groep minima af tegen de groep niet-minima.

3.3.1 Samenstelling en omvang huishoudens

Allereerst kijken we naar de huishoudens waarin minima en niet-minima wonen. Onderstaande tabel schetst de verdeling in de twee jaren 2006 en 2008.

Tabel 3.5 Samenstelling minima- en niet-minimahuishoudens, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Minima	Niet-minima	Minima	Niet-minima
Alleenstaand	60%	59%	61%	60%
Samenwonend zonder kinderen	15%	24%	13%	23%
Samenwonend met kinderen	9%	14%	9%	14%
Eenoudergezin	16%	3%	17%	3%
Totaal	100%	100%	100%	100%

De meerderheid van de huishoudens in Groningen bestaat uit één persoon. Ook onder minima is dit het geval. Bij andere huishoudentypes zijn er duidelijke verschillen tussen minima en niet-minima. In 2008 is het aandeel eenoudergezinnen in de minimapopulatie aanzienlijk groter dan in de rest van de bevolking; ruim 17 procent van de minima is eenoudergezin. Van de niet minima is slechts 3 procent een eenoudergezin. Samenwonenden met en zonder kinderen, komen minder vaak voor onder minima.

In 2006 waren er van de 107.884 Groninger huishoudens, 15.120 huishoudens aangewezen op het sociaal minimum. Of, anders gezegd, 14 procent van de huishoudens behoorde tot de minima. Twee jaar later was dit gedaald naar bijna 13 procent (14.276 van de 110.989 huishoudens). In onderstaande tabel geven we een overzicht van de veranderingen per type huishouden. Hiertegenover zetten we de landelijke percentages¹.

Tabel 3.6 Aandeel minima per type huishouden, Groningen en Nederland, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Groningen	Nederland	Groningen	Nederland
Alleenstaand	14%	15%	13%	12%
Samenwonend, zonder kinderen	9%	3%	8%	3%
Samenwonend, met kinderen	9%	5%	9%	4%
Eenoudergezin	45%	23%	43%	19%
Totaal gemiddeld	14%	7%	13%	7%

Van de alleenstaanden in de stad behoort 13 procent tot de minima. Dit percentage is vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde. Van de samenwonende, zowel die met als zonder kinderen heeft zo'n 9 procent een minimuminkomen. Deze percentages zijn in Nederland gemiddeld een stuk lager.

¹ De landelijke cijfers zijn afkomstig van het CBS. Het CBS hanteert een iets afwijkende definitie die wij evenwel vergelijkbaar achten met de definitie voor Groningen.

Bovendien zien we dat vooral veel eenoudergezinnen moeten rondkomen van een inkomen op het sociaal minimum. Van de twintig eenoudergezinnen zijn er ongeveer negen (43 procent) aangewezen op een minimuminkomen. Dit is veel hoger dan gemiddeld in Nederland, waar minder dan 20 procent van de eenoudergezinnen tot de minima wordt gerekend.

Het percentage Stadlers dat afhankelijk is van een minimum inkomen neemt af van 14 naar 13 procent. In de rest van Nederland blijft het 7 procent. Groningen beweegt zich dus enigszins naar het landelijke gemiddelde.

Omvang huishoudens met kinderen

Voor de huishoudens met kinderen geven we in tabel 3.7 weer hoeveel kinderen deel van het huishouden uitmaken. We maken onderscheid tussen eenoudergezinnen en samenwonenden met kinderen, en tussen minima en niet-minima.

Tabel 3.7 Huishoudens met kinderen, naar aantal kinderen, minima en niet-minima, 2008

	Eenoudergezinnen		Samenwonend met kinderen	
	Minima	Niet-minima	Minima	Niet-minima
Eén kind	56,7	63,4	39,5	37,4
Twee kinderen	30,5	28,0	45,1	37,6
Meer dan twee kinderen	12,9	8,6	15,3	25,0

Eénoudergezinnen op het sociaal minimum zijn vaak iets groter dan de eenoudergezinnen van niet-minima. Voor de samenwonenden met kinderen geldt het omgekeerde; daar zijn de niet-minimagezinnen iets groter.

Van de eenoudergezinnen die op het sociaal minimum leven, heeft 30 procent twee kinderen en 13 procent meer dan twee kinderen. Bij de niet-minima is dat respectievelijk 28 en 9 procent.

Van de gezinnen met twee ouders/verzorgers hebben niet-minima duidelijk vaker meer dan twee kinderen: 25 procent tegen 15 procent bij de minimahuishoudens. Omgekeerd hebben minimahuishoudens vaker twee kinderen, 45 tegen 38 procent.

3.3.2 Woonwijk

Waar wonen de minima eigenlijk? We geven een beeld aan de hand van de wijkindeling die we ook gebruiken voor het Grotestedenbeleid (zie bijlage C). Net als bij de huishoudens kijken we vanuit twee perspectieven: binnen de groep minima en binnen de wijken.

Tabel 3.8 geeft per wijk de aantallen minima en de percentages in de stad weer. In tabel D.2, zie bijlage D, presenteren we een uitgebreidere versie van onderstaande tabel. Daarin staan alle deelbuurten waarin meer dan 20 procent van de bevolking op het sociaal minimum is aangewezen.

Tabel 3.8 Personen in minimahuishoudens, naar wijk, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Minima	% in wijk	Minima	% in wijk
Paddepoel	3.664	23%	3.507	22%
Korrewegwijk/De Hoogte	3.757	23%	3.250	20%
Beijum	2.686	20%	2.550	19%
Vinkhuizen	2.349	23%	2.327	22%
Oosterpark	2.328	22%	2.254	21%
Nieuw-zuid corporatief	2.136	15%	2.019	14%
Lewenborg	1.708	20%	1.688	19%
Centrum	1.779	11%	1.536	9%
Oud-zuid	1.678	10%	1.499	9%
Oranjewijk/Schilderswijk	1.346	9%	1.165	8%
Hoogkerk/de dorpen	934	9%	933	9%
Nieuw-zuid particulier	529	4%	488	3%
Nieuw-west	440	5%	415	4%
Nieuw-oost	270	3%	248	3%
GRONINGEN	25.617	14%	23.962	13%

We zien dat Paddepoel de wijk is met de meeste minima. Ruim 3.500 inwoners van Paddepoel leven op het sociaal minimum. Dit komt overeen met 22 procent van de wijkbevolking.

Ook in de Korrewegwijk/De Hoogte ligt het aantal minima boven de 3.000. De Korrewegwijk is een combinatienaam voor de Oost- en de West-Indische buurt samen¹. Hieronder splitsen we de wijk uit in de vier deelbuurten:

Tabel 3.9 Personen in minimahuishoudens in Korrewegwijk/de Hoogte, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Minima	% in wijk	Minima	% in wijk
Korrewegbuurt	391	8%	343	7%
De Hoogte	1.194	38%	1.034	33%
West-Indische buurt	635	34%	552	31%
Oost-Indische buurt	1.537	24%	1.321	21%
Korrewegwijk/De Hoogte	3.757	23%	3.250	20%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat in drie van de vier deelbuurten van deze wijk het percentage minima hoger is dan 20. Deze drie buurten maken deel uit van de Groningse krachtwijken De Hoogte en de Korrewegwijk. Het aantal minima in deze wijk is sinds 2006 flink afgenomen, met meer dan vijfhonderd personen. Daarmee manifesteert bijna eenderde van de totale stedelijke afname van het aantal minima zich in de Korrewegwijk/De Hoogte.

3.3.3 Leeftijd en geslacht

In deze paragraaf bekijken we de minima voor wat betreft leeftijd en geslacht.

Leeftijd

In tabel 3.10 hebben we de minima, voor 2006 en 2008, onderverdeeld naar leeftijdscategorieën. We kijken hierbij naar alle minima, zowel kinderen als volwassenen, op persoonsniveau.

We onderscheiden de volgende categorieën: jonger dan 4 jaar, 4 tot en met 12 jaar, 13 tot en met 17 jaar, 18 tot en met 26 jaar, 27 tot en met 39 jaar, 40 tot en met 49 jaar, 50 tot en met 64 jaar en 65 jaar en ouder.

¹ In het kader van het Grotestedenbeleid noemen we deze buurten samen de Indische buurt.

Tabel 3.10 Minima (personen) in Groningen, naar leeftijd, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Minima	% Minima	Minima	% Minima
Jonger dan 4	1.055	15%	982	14%
4 t/m 12	2.744	20%	2.695	20%
13 t/m 17	1.356	19%	1.310	18%
18 t/m 26	4.514	10%	3.393	7%
27 t/m 39	5.240	14%	4.434	12%
40 t/m 49	3.630	16%	3.487	15%
50 t/m 64	4.529	16%	4.552	16%
65 jaar en ouder	2.549	12%	3.109	15%
Eindtotaal	25.617	14%	23.962	13%

Het absolute aantal minima is van 25.617 teruggelopen naar 23.962. De afname bedraagt 1655 personen. Deze daling doet zich onder alle leeftijdsgroepen voor, met uitzondering van de groep van 65 jaar en ouder. Het aantal ouderen is zelfs met 560 personen toegenomen.

Wanneer we het aantal minima vergelijken met het totaal aantal minima in een bepaalde leeftijdscategorie, krijgen we het aandeel minima. In zowel de derde als laatste kolom staan deze cijfers vermeld. Op die manier krijgen we beter zicht op de omvang van de problemen.

We zien bijvoorbeeld dat 20 procent van de lagere schooljeugd, deel uitmaakt van een gezin dat moet rondkomen van een minimum inkomen. Dit geldt zowel in 2006 als in 2008.

Geslacht

Er is sprake van marginale verschillen tussen mannen en vrouwen voor wat betreft het percentage dat afhankelijk is van een minimum inkomen. In 2006 rekenden we 14 procent van zowel de mannen als vrouwen tot de minima. In 2008 was dit voor de mannen gedaald naar 13 procent.

De verschillen tussen mannen en vrouwen worden pas opmerkelijk wanneer we de leeftijden erbij betrekken. In onderstaande tabel hebben we de minima onder en boven de 40 met elkaar vergeleken.

Tabel 3.11 Aandeel minima onder de bevolking naar leeftijd en geslacht, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Mannen	Vrouwen	mannen	Vrouwen
Jonger dan 40	14	13	12	11
40 jaar en ouder	14	16	14	16
Eindtotaal	14	14	13	13

We zien dat de jongere mannen vaker tot de minima worden gerekend. Bij de mannen van 40 jaar en ouder is de verhouding precies andersom. Hier zijn de vrouwen vaker op het minimum aangewezen.

3.3.4 Etnische achtergrond

Hoeveel procent van een bepaalde etnische groep in de gemeente Groningen behoort tot de minima? We hebben de Stadgers hiervoor onderscheiden in de categorieën Nederlands, westers en niet-westers¹. In tabel 3.12 presenteren we de cijfers voor 2006 en 2008.

Tabel 3.12 Minima, naar etnische herkomst, 2006 en 2008

	2006		2008	
	Minima	% minima	Minima	% minima
Etnische achtergrond				
Nederlands	16.813	11%	15.266	10%
Westers	2.602	15%	2.468	13%
Niet-westers	6.202	37%	6.228	35%
Eindtotaal	25.617	14%	23.962	13%

Meer dan één op de drie personen in de categorie niet-westers behoort tot de minima. Dit aandeel is ruim drie keer groter dan het aandeel minima onder de autochtone bevolking.

¹ Tot de westerse herkomstlanden worden gerekend alle landen in Europa (maar zonder Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (met inbegrip van het voormalig Nederlands-Indië). De niet-westerse herkomstlanden zijn Turkije en alle landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië).

Het aandeel minima binnen de categorie niet-westers is ruim twee keer groter dan het aandeel minima binnen de categorie westers. De westerse allochtonen bevinden zich er tussenin. In 2008 zijn dertien van de honderd westerse allochtonen aangewezen op het minimuminkomen.

3.4 Inkomensgerelateerde gegevens minimapopulatie

In deze paragraaf gaan we in op de inkomensbron en de duurzaamheid van de inkomenssituatie van minima. Verder zoomen we in op de cliënten van de Groningse Kredietbank (GKB).

3.4.1 Inkomensbron minima

Wat is de primaire inkomensbron van de minima in de gemeente Groningen? In het kader van dit onderzoek onderscheiden we de minima naar vier inkomensbronnen, 'Wet werk en bijstand (WWB)', 'Algemene Ouderdomswet (AOW)', 'AOW met aanvulling WWB' en 'overige'. Als er geen recht bestaat op een volledige AOW, kan de WWB de AOW aanvullen tot de volledige bijstandsnorm. Minima uit de categorie 'overige' hebben een inkomen, niet uit WWB en/of AOW.

We presenteren de cijfers over de periode 2006 tot en met 2008.

Tabel 3.13 Samenstelling minimahuishoudens in Groningen naar inkomensbron, december 2006 en december 2008.

Inkomensbron	2006		2008	
	%	Aantal	%	Aantal
WWB-uitkering	56%	8.513	52%	7.480
AOW met aanvulling WWB	1%	217	2%	254
AOW	11%	1.600	14%	2.006
Overige	32%	4.790	32%	4.536
Totaal	100%	15.120	100%	14.276

Tabel 3.13 laat zien dat er een opmerkelijk onderscheid is in de samenstelling van de arme bevolkingsgroep. Zo bestond 56 procent van de totale groep met een minimuminkomen in 2006 uit huishoudens die vooral op een WWB-uitkering waren aangewezen. Dit komt overeen met 8513 personen. Eén op de drie minima heeft een inkomen uit de categorie 'overige'.

Het aandeel minima dat moet rondkomen van een WWB-uitkering, is in de periode 2006 tot en met 2008 licht gedaald met vier procentpunten naar 52 procent. Daarentegen is het aandeel minima met een AOW-uitkering licht gestegen van 11 procent in 2006 naar 14 procent in 2008.

3.4.2 Duur inkomenssituatie minima

De duur van armoede is een belangrijke aanvullende indicator van armoede. Is er bij de minima in Groningen incidenteel sprake van een minimuminkomen of bestaat deze inkomenssituatie voor een langere tijd achtereen? Tabel 3.14 probeert in een antwoord te voorzien.

Tabel 3.14 Duur inkomenssituatie minima > 23 jaar, gemeente Groningen

	Personen	Percentage
In 2008 voor het eerst	3.234	19%
In 2007 voor het eerst	1.836	10%
In 2006 of eerder	12.323	71%
Totaal aantal minima 2008	17.393	100%

In bovenstaande tabel schetsen we de minima van 23 jaar en ouder in het jaar 2008. In dat jaar betrof dit 17.393 personen. Ongeveer 19 procent hiervan, 3234 personen, behoorde in dat jaar voor het eerst tot de minima. Ruim zeven op de tien minima (71%) moest inmiddels voor het derde achtereenvolgende jaar rondkomen van een laag inkomen. Anders gezegd, 71 procent van de groep minima in 2008, behoorden in 2006 ook al tot de minima.

3.4.3 Minima bij de GKB

De producten van de GKB zijn leningen, schuldregelingen, budgetbeheer, beschermingsbewind, advies en bemiddeling, de cursus 'Rondkomen kun je leren' en informatie over preventie van schulden.

In bijlage A beschrijven we deze producten.

De meeste werkzaamheden worden in een geautomatiseerd systeem geregistreerd. Dit geldt echter niet voor de adviestaken en preventieve cursussen. In deze paragraaf beperken we ons tot de producten die verleend worden aan mensen met schulden.

Het gaat dan om schuldbemiddeling (bemiddeling en sanering), budgetbeheer en Wet schuldsanering natuurlijke personen. We kijken allereerst naar de mate waarin de minima gebruik maken van diensten van de GKB. Tabel 3.15 presenteert de cijfers.

Tabel 3.15 Gebruik diensten GKB, naar aantal personen en type product, gemeente Groningen, 2006 tot en met 2008

Soort product GKB	2006	2007	2008
Budgetbeheer	1308	1104	1074
Minnelijke schuldregeling	96	52	89
Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp)	43	55	41
Totaal aantal personen	1344	1146	1118

In bovenstaande tabel zien we per GKB product het aantal huishoudens dat daarvan gebruik maakt. In de onderste regel staat het totaal aantal huishoudens vermeld dat gebruikmaakt van een of meer producten. De aantallen kunnen we dus niet optellen; de huishoudens die van meer dan één product gebruikmaken, zouden het beeld immers vertekenen.

Het totale aantal minimahuishoudens dat gebruikmaakt van één (of meer) producten van de GKB, bedroeg in 2006 nog 1.344. In 2008 zien we een afname met ruim 15 procent tot 1.118 huishoudens. Het blijkt dat met name het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van budgetbeheer, gedaald is.

3.5 Specifieke doelgroepen van minimabeleid

Huishoudens met een laag inkomen kunnen in de gemeente Groningen een beroep doen op verschillende inkomensafhankelijke regelingen. Deze regelingen zijn dikwijls gericht op specifieke doelgroepen. Zo kunnen bijvoorbeeld gezinnen met kinderen een tegemoetkoming krijgen in de schoolkosten van hun kinderen (TOS-regeling).

In de paragrafen 3.5.1 en 3.5.2 gaan we uitvoeriger in op twee doelgroepen van beleid, te weten gezinnen met schoolgaande kinderen en 65-plussers.

3.5.1 Gezinnen met schoolgaande kinderen

In deze paragraaf onderscheiden we twee groepen gezinnen met schoolgaande kinderen: eenoudergezinnen en tweoudergezinnen. Een eenoudergezin is een huishouden dat bestaat uit één volwassene met een of meer thuiswonende kinderen. Een tweoudergezin bestaat uit twee volwassenen met een of meer thuiswonende kinderen (Bron: CBS). In deze paragraaf zoomen we in op deze twee specifieke doelgroepen. We gaan uit van schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 17 jaar.

Tabel 3.16 Aandeel minimahuishoudens naar type gezin met schoolgaande kinderen ouder dan 4 en jonger dan 18 jaar, gemeente Groningen, 2006 tot en met 2008

Huishoudens	2006	2007	2008
Eenoudergezinnen	49,5%	47,5%	47,2%
Samenwonenden of gehuwden	9,2%	8,9%	8,9%
Gemiddeld	20,0%	19,4%	19,4%

Tabel 3.16 toont dat in 2008 ruim 47 procent van de eenoudergezinnen met schoolgaande kinderen is aangewezen op een minimuminkomen. Dit percentage is de afgelopen twee jaar vrijwel ongewijzigd gebleven. Het percentage bij tweoudergezinnen is ook met zo'n 9 procent vrijwel constant gebleven.

Wie zijn de 'een- en tweouderminima' en waar wonen ze? In bijlage D, tabel 3 geven we de exacte de cijfers voor 2008 weer¹. Op deze plaats volstaan we met de hoofdlijnen.

Twee op de drie niet-westerse eenoudergezinnen met schoolgaande kinderen moeten rondkomen van een minimuminkomen. Dit is veel meer dan de 41 procent bij de Nederlandse eenoudergezinnen. Voor wat betreft het aandeel minima onder de tweoudergezinnen, zijn de verhoudingen nog veel schever. Van de Nederlandse samenwonenden en gehuwden met schoolgaande kinderen is 5 procent aangewezen op het minimum.

¹ De verschillen tussen 2006 en 2008 blijken minimaal.

Onder niet-westerse allochtonen is dit aandeel meer dan zeven keer zo hoog. Zesendertig procent behoort hier tot de minima.

Bijna een kwart van de mannelijke alleenstaande ouders met schoolgaande kinderen behoort tot de minima. Voor moeders in die situatie geldt het dubbele: meer dan de helft van hen is aangewezen op het minimum.

In de wijken met veel minimahuishoudens wonen ook veel kinderen. In onderstaande tabel hebben we het aantal schoolgaande kinderen van wie de ouders afhankelijk zijn van een minimuminkomen, afgezet tegen het totaal aantal kinderen in die wijk.

Tabel 3.17 Schoolgaande kinderen (van 4 tot en met 17 jaar) naar wijk, het totaal aantal afgezet tegen de kinderen van minima en het aandeel kinderen van minima per wijk.

	Schoolgaande kinderen	Kinderen van minima	Aandeel kinderen van minima
Nieuw-zuid particulier	7286	152	2%
Nieuw-oost	5495	149	3%
Nieuw-west	6226	284	5%
Hoogkerk/de Dorpen	4707	515	11%
Oranjewijk/Schilderswijk	3217	376	12%
Oud-zuid	2254	293	13%
Centrum	1470	240	16%
Beijum	7728	1855	24%
Lewenborg	4767	1248	26%
Nieuw-zuid corporatief	3577	993	28%
Vinkhuizen	4388	1443	33%
Paddepoel	5151	2112	41%
Oosterpark	2221	923	42%
Korrewegwijk/De Hoogte	3467	1524	44%
GRONINGEN	62557	12129	19%

Wijken verschillen onderling zeer sterk voor wat betreft het percentage kinderen van wie de ouders van een minimuminkomen moeten rondkomen.

In nieuw-zuid particulier woont één op de ongeveer vijftig kinderen in een minimahuishouden. Korrewegwijk/De Hoogte vormt het andere uiterste; daar behoort 44 procent van de kinderen tot een minimahuishouden. De verschillen bedragen een factor 22.

3.5.2 65-plussers

In deze paragraaf staan de 65-plussers centraal. Deze groep vormt een van de doelgroepen van het minimabeleid. We presenteren zowel het aantal inwoners van 65 jaar en ouder als het aantal huishoudens waarvan deze mensen deel uitmaken. Wanneer we dus iets zeggen over de huishoudens met 65 plussers, dan kijken we naar het oudste lid van het huishouden. Dit betekent dus niet dat ieder lid van deze huishoudens bejaard is. Een 65-plusser met een inwonende zoon of dochter wordt hier ook meegeteld.

We gaan daarbij in op de persoonskenmerken, zoals leeftijd, geslacht, herkomst en de wijken waarin ze woonachtig zijn.

Tabel 3.18 geeft het percentage huishoudens weer dat aangewezen is op een minimuminkomen. Allereerst kijken we naar de samenstelling van de huishoudens.

Tabel 3.18 Minima als aandeel van de verschillende types huishouden waarvan het oudste lid 65 jaar of ouder is.

	2006	2007	2008
Alleenstaand	15%	16%	18%
Eenoudergezin	30%	32%	31%
Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen	9%	10%	11%
Samenwonend/gehuwd, met kinderen	28%	27%	27%
Gemiddeld	14%	15%	16%

In 2006 rekenden we ongeveer één op de zeven ouderen tot de minima, in 2008 was dit opgelopen tot 16 procent.

Vijfenzestigplussers met inwonende kinderen zijn veel vaker aangewezen op het minimum¹.

¹ Het aantal ouders met inwonende kinderen is overigens gering. In 2008 waren er 739 huishoudens met kinderen waarvan er 210 op het minimuminkomen waren aangewezen.

Zoals we ook voor alle inwoners van Groningen zagen, zijn de samenwonenden, zonder (inwonende) kinderen het minst vaak aangewezen op een minimuminkomen. Dit beeld is vrij constant. De veranderingen in de loop van de laatste twee jaar zijn gering.

Vijfenzestigplussers demografisch

We hebben de tabellen met de demografische gegevens van de 65-plussers in bijlage D, tabel 4 gezet. Daarin worden de 65-plussers onderscheiden naar etnische achtergrond, geslacht en buurt waarin men woonachtig is.

Het aandeel bejaarde vrouwen dat afhankelijk is van een minimuminkomen, is veel groter dan het aandeel mannen. Ook in absolute termen is het verschil opmerkelijk: tegenover twee mannen op een minimuminkomen staan meer dan drie vrouwen, 3,4 om precies te zijn.

De vergelijking tussen mensen met een verschillende etnische achtergrond vertoont een nog veel schever beeld: van de bejaarden met een Nederlandse achtergrond is 14,4 procent op het minimum aangewezen. Van de niet-westerse allochtone vijfenzestigplusser is twee van de drie aangewezen op het minimum.

De 65-plussers die op het minimum aangewezen zijn, zijn niet evenredig over de verschillende wijken verdeeld. Met name Beijum, Korrewegwijk/de Hoogte, Lewenborg, Oosterpark en Vinkhuizen kennen een relatief groot contingent minima.

4 Het bereik van inkomensondersteuning

In dit hoofdstuk belichten we het bereik van een aantal regelingen voor inkomensondersteuning en de samenstelling van de gebruikersgroepen.

Ook gaan we op zoek naar informatie over het bestaan van een harde kern van niet-gebruikers.

4.1 Bereik regelingen

Definitie bereik

Het bereik van een regeling is het deel van de rechthebbenden dat gebruikmaakt van de regeling. Personen of huishoudens met een minimuminkomen, die ook voldoen aan de aanvullende voorwaarden die voor de regeling in kwestie gelden, kunnen recht hebben op een of meer regelingen voor inkomensondersteuning. Die voorwaarden kunnen betrekking hebben op de hoogte van het vermogen en/of op een specifieke situatie. Ook het maximaal rechtgevend inkomensniveau verschilt van regeling tot regeling. Omdat niet al deze voorwaarden eenduidig in registraties zijn opgenomen, is het recht op een regeling vaak niet eenvoudig te bepalen.

Een tweede probleem bij het bepalen van het aantal rechthebbenden op een regeling is dat onbekend is hoeveel minima van geen enkele regeling gebruikmaken¹.

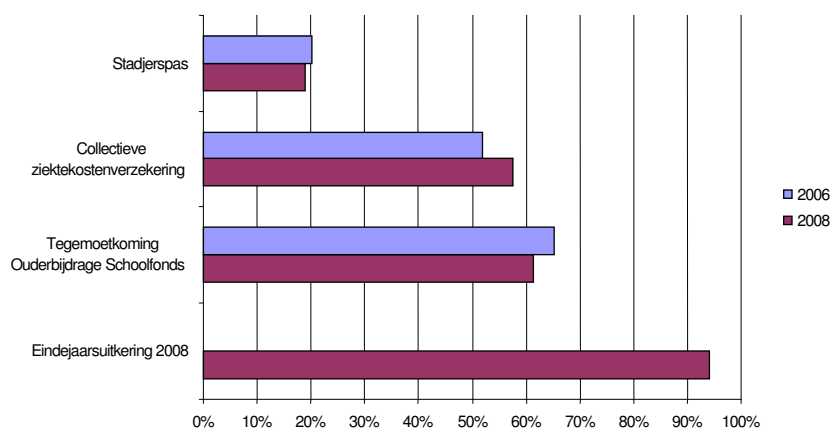
Bereik regelingen

In onderstaande figuur 4.1 schetsen we het bereik van verschillende regelingen² onder een nauwkeuriger bepaalde groep potentieel rechthebbenden. We beperken ons hier tot vier regelingen waarvan we de mogelijk rechthebbenden nauwkeurig kunnen vaststellen. Regelingen waarbij extra eisen aan de ontvangers worden gesteld, laten we hier buiten beschouwing. We hebben voor alle regelingen het bereik per huishouden bepaald.

¹ Om dit aantal te kunnen bepalen zouden we van iedereen de exacte inkomenssituatie moeten kennen, hetgeen niet het geval is.

² Voor een beschrijving van de regelingen, zie bijlage A.

Figuur 4.1 Bereik van regelingen onder (potentieel rechthebbende) minimahuishoudens, 2006 en 2008, gemeente Groningen

We zien vooral dat het bereik per regeling sterk varieert. Het varieert in 2008 van 19 procent voor de Stadjerspas tot 94 procent voor de eindejaarsuitkering. De regelingen met het grootste bereik doen nauwelijks een beroep op het eigen initiatief van de minima; ze leunen sterk op bestandsselecties¹.

De Stadjerspas kent het laagste bereik. Voor veel minima weegt het voordeel van de Stadjerspas blijkbaar niet (voldoende) op tegen de nadelen ervan².

In figuur 4.1 ontbreekt het bereik van de eindejaarsuitkering in 2006. Deze regeling was in dat jaar niet van kracht.

Het zeer grote bereik van de eindejaarsuitkering is opvallend. Dit is te verklaren doordat uitkeringsgerechtigden en minima van wie het bank- of gironummer bekend was, het bedrag automatisch kregen uitbetaald. Minima van wie het nummer niet bekend was, ontvingen een kaartje waarmee ze op hun recht attent werden gemaakt. Door slechts het kaartje te retourneren kon men op zeer eenvoudige wijze de aanvraag indienen. Toch is er een groep geweest die dit heeft nagelaten. Daarvoor kunnen verschillende oorzaken zijn.

¹ SCP-onderzoek Eigen initiatief van de minima vergroot de kans op niet-gebruik.

² In de rapportage Ongebruikte rechten lieten we zien dat de Stadjerspas een zeer hoge bekendheid geniet onder minima. Ruim 80 procent van de niet-gebruikers gaf aan wegens het te geringe voordeel van de aanschaf van een Stadjerspas te hebben afgezien.

Men wilde bijvoorbeeld geen eindejaarsuitkering ontvangen, men kan het kaartje zijn kwijtgeraakt, men heeft de post niet (tijdig) geopend, of men begreep de inhoud van het bericht niet.

4.2 Samenstelling gebruikers(groepen)

We gaan nu per regeling in op de achtergrondkenmerken van de huishoudens die er gebruik van hebben gemaakt¹.

We doen dit achtereenvolgens voor de:

- algemene regelingen;
- regelingen voor een specifieke doelgroep;
- regeling voor specifieke kosten.

Voor zover etnische achtergrond aan de orde komt, presenteren we die van het oudste gezinslid.

4.2.1 Algemene regelingen

We beginnen met de algemene regelingen. Deze zijn voor alle minima beschikbaar. Wel kunnen de voorwaarden in termen van inkomen en vermogen verschillen.

Eindejaarsuitkering 2008

Van alle onderscheiden groepen heeft 94 procent in 2008 gebruik gemaakt van de eindejaarsuitkering. Het laagste percentage hierbij treffen we aan bij de samenwonenden met kinderen (90), het hoogste bij de huishoudens met bijstand en bij huishoudens met producten van de GKB (beide 97).

De regeling van de eindejaarsuitkering eenmalig uitgevoerd.

Collectieve zorgverzekering minima

Minima met een niet-Westerse herkomst maken in 2008 wat meer dan gemiddeld gebruik van de collectieve ziektekostenverzekering. Hetzelfde geldt voor huishoudens met een inkomen uit bijstand en voor huishoudens met GKB-producten. In de wijken Lewenborg en Nieuw-west weten de minima de collectieve ziektekostenverzekering goed te vinden.

¹ Uitgebreidere informatie is te vinden in bijlage D, tabel D.5.

Omgekeerd wordt deze regeling minder benut door de minima in de wijken Nieuw-zuid particulier, Oud-zuid en Centrum.

Samenwonenden (met en zonder kinderen) en minimahuishoudens met een niet-bijstandsinkomen maken minder dan gemiddeld gebruik van de collectieve ziektekostenverzekering.

In vergelijking met 2006 is het gebruik van de collectieve ziektekostenverzekering duidelijk toegenomen onder samenwonenden zonder kinderen, huishoudens met een niet-bijstandsinkomen en in de wijk Nieuw-zuid particulier.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen (huishoudens)

Het aantal Stadgers dat kwijtschelding van gemeentelijke belastingen ontvangt is in 2008 aanzienlijk gedaald ten opzichte van beide voorgaande jaren. In bijlage D, tabel 5 staan de aantallen vermeld. Deze daling houdt voor een deel verband met de manier waarop de regeling wordt uitgevoerd. In 2008 is de aanvraagtermijn sterk bekort en is het aantal mensen dat een inkomens en vermogenstoets moet ondergaan, sterk uitgebreid.

In 2008 hebben eenoudergezinnen, bijstandgerechtigden en huishoudens in de wijk Lewenborg bovengemiddeld gebruikgemaakt van kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Duidelijk onder het gemiddelde ligt het gebruik van deze regeling door samenwonenden (met en zonder kinderen), en door huishoudens met een niet-bijstandsinkomen. Ook de minima in Nieuw-zuid particulier, Centrum en Hoogkerk/de Dorpen maken ondergemiddeld gebruik van deze regeling.

Tussen 2006 en 2008 is het gebruik van de regeling vooral afgenomen onder samenwonenden zonder kinderen, niet-bijstandsgerechtigde minima en huishoudens in Nieuw-zuid particulier en Oud-zuid. Een toename was alleen te zien in de wijk Nieuw-west.

Stadgerspas

Ongeveer een op de vijf minima maakt gebruik van de Stadgerspas. Van de eenoudergezinnen heeft een kwart een of meer Stadgerspassen aangeschaft. De huishoudens met een niet-westerse herkomst maken iets minder vaak gebruik van de Stadgerspas. Er is bijna geen verschil in het gebruik tussen bijstandsgerechtigden en andere minima.

In de wijken Lewenborg en Nieuw-oost gebruiken veel minima de Stadjerspas, respectievelijk 25 en 24 procent. In Centrum en Nieuw-west vinden we juist weinig minima met een Stadjerspas, respectievelijk 15 en 12 procent.

4.2.2 Regelingen voor specifieke doelgroepen

Bij de ene regeling voor specifieke doelgroepen is het wel mogelijk de potentiële doelgroep te bepalen, bij de andere regeling niet. Voor bijvoorbeeld de ouderbijdrage schoolkosten is wel te bepalen hoeveel huishoudens met schoolgaande kinderen er zijn onder de minima. Maar voor de regeling chronisch zieken is niet te bepalen hoeveel mogelijke rechthebbenden er zijn.

Tegemoetkoming Ouderbijdrage Schoolfonds (TOS)

De gebruikersgroep van de ouderbijdrage zetten we af tegen alle minima met kinderen in de schoolgaande leeftijd¹.

Eenoudergezinnen benutten de ouderbijdrage iets vaker dan samenwonenden met kinderen: 64 tegen 58 procent.

Bovengemiddelde percentages vinden we verder onder bijstandsgerechtigden en huishoudens zonder GKB-producten.

Ondergemiddelde percentages zien we onder westerse allochtone minima, niet-bijstandsgerechtigde huishoudens en huishoudens met GKB-producten.

Ten opzichte van 2006 is het gebruik van de ouderbijdrage vooral afgenomen onder westerse allochtonen en niet-bijstandsgerechtigden.

Langdurigheidstoeslag

Tot en met 2008 gold dat het Rijk voorschreef wie in aanmerking komt voor de Langdurigheidstoeslag. Vanaf dit jaar heeft de gemeente meer vrijheid om de regeling zelf in te vullen.

De Langdurigheidstoeslag wordt aan huishoudens met (langdurige) bijstand uitgekeerd. Het blijkt hier om een bovengemiddeld percentage eenoudergezinnen te gaan. Sinds 2006 zijn meer samenwonenden zonder kinderen voor deze regeling in aanmerking gekomen.

¹ 4 tot en met 17 jaar.

Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen

Het is onmogelijk vanuit bestanden te bepalen wie chronisch ziek is, als men geen gebruik maakt van de regeling voor chronisch zieken.

We kunnen slechts het gebruik onder minima vaststellen.

Deze regeling werd voor het laatst uitgevoerd in 2007. In dat jaar ontvingen vooral huishoudens zonder kinderen een verstrekking. Dit houdt verband met het grote aantal ouderen dat in aanmerking komt. Tweederde van alle ontvangers was ouder dan 50. Huishoudens met kinderen zijn ondervertegenwoordigd. Vergeleken met 2006 is het gebruik van de voorziening in 2007 met 17 procent toegenomen.

4.2.3 Regeling voor specifieke kosten

Bij regelingen voor bijzondere kosten is het per definitie onmogelijk om een duidelijke doelgroep te bepalen. We weten immers niet precies wie bijzondere kosten maakt die voor vergoeding in aanmerking komen. Daarom gebruiken we de minimapopulatie hier slechts als referentie.

Witgoedregeling

De witgoedregeling verstrekt bijzondere bijstand voor noodzakelijke vervanging van witgoed. Verder geldt dat een aanvraag ingediend kan worden door personen boven de 23 van wie het netto inkomen de afgelopen vijf jaar niet hoger is geweest dan 115 procent van de bijstandsnorm.

In 2008 doen huishoudens met kinderen, huishoudens met een niet-westerse herkomst, bijstandsontvangers en huishoudens die gebruikmaken van de producten van de GKB, relatief vaak een beroep op de witgoedregeling.

Ten opzichte van 2007 is het gebruik van de regeling in 2008 verdubbeld. De toename van het gebruik doet zich over de hele linie voor. De toename is het grootst bij huishoudens zonder kinderen, niet-westerse allochtonen en mensen zonder bijstand.

4.3 Harde kern niet-gebruik

Bestaat er een 'harde kern' van niet-gebruikers of doet het niet-gebruik zich bij telkens een andere groep huishoudens voor? In het onderzoek 'Geld op de plank' concludeert het SCP dat er geen harde kern niet-gebruikers wordt aangetroffen. In deze paragraaf bezien we of dat ook voor Groningen geldt¹.

Om een harde kern te bepalen hebben we gegevens nodig over rechthebbenden, zodat we het niet-gebruik exact kunnen vaststellen. Voor veel regelingen is het echter onmogelijk de rechthebbenden vast te stellen, zoals we in paragraaf 4.1 uitlegden.

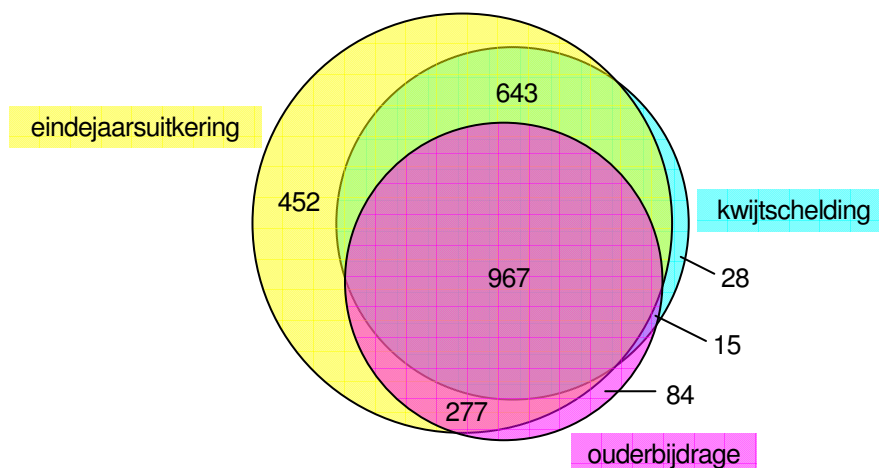
Voor drie regelingen geldt deze beperking in mindere mate. Dit zijn de eindejaarsuitkering 2008, kwijtschelding van belastingen en de ouderbijdrage. Met het oog op een goede vergelijkbaarheid kijken we alleen naar de minima die in principe voor alle drie de regelingen in aanmerking komen. Het gaat om 2.466 huishoudens met kinderen in de leerplichtige leeftijd (tussen de 4 en 18 jaar).

De mate waarin het gebruik door deze huishoudens van deze drie regelingen overlapt, beschouwen we als indicatie voor het al dan niet bestaan van een harde kern van niet-gebruikers. Een harde kern niet-gebruikers zou betekenen dat er een geringe mate van overlapping is.

Figuur 4.2 geeft de overlap in het gebruik tussen de regelingen weer. Merk overigens op dat de omvang van de vlakken in de cirkels slechts een benadering is van de omvang van de groep ontvangers. Het aantal minimahuishoudens dat een ouderbijdrage heeft ontvangen, bedraagt 1.343. Slechts 84 van die huishoudens (6 procent) hebben daarnaast niet van een andere regeling gebruikgemaakt. Deze groep zouden we tot de harde kern van niet-gebruikers kunnen rekenen. Anderzijds hebben 967 van deze huishoudens (72 procent) beide andere regelingen benut. Nog eens 277 huishoudens ontvingen behalve een ouderbijdrage een eindejaarsuitkering (21 procent), en 15 huishoudens kregen kwijtschelding. Kortom: de overlap met de andere regelingen is erg groot.

¹ Zie het rapport 'Ongebruikte rechten', Bureau Onderzoek, oktober 2009

Figuur 4.2 Gebruik of niet-gebruik van ouderbijdrage, eindejaarsuitkering en/of kwijtschelding onder huishoudens met kinderen in de leerplichtige leeftijd

Over de 1.653 ontvangers van kwijtschelding (met kinderen in de schoolgaande leeftijd) kunnen we een vergelijkbare cijferreeks uit de figuur opsommen. We volstaan met de hoofdlijn: slechts 28 (2 procent) van hen zouden we tot de harde kern van niet-gebruikers kunnen rekenen. Zij hebben immers naast de eindejaarsuitkering niet van een van de andere voorzieningen gebruik gemaakt.

Bij de eindejaarsuitkering treffen we een hoger aandeel niet-gebruikers van de beide andere regelingen aan: bijna 20 procent (452) van de 2.339 ontvangers van een eindejaarsuitkering.

Vaker niet-gebruik

Aan de hand van de gegevens uit figuur 4.2 kunnen we de omvang van het niet-gebruik vaststellen. We tellen daarvoor per huishouden het aantal gebruikte regelingen bij elkaar op. Tabel 4.1 toont een overzicht.

We zien dat 61 procent van de hier beschreven minima ten minste één regeling heeft laten liggen. Een minderheid van bijna 23 procent blijkt het gebruik van twee regelingen achterwege te laten.

Voor zover er al sprake is van een harde kern niet-gebruikers, moeten we de (partieel) niet-gebruikers onder deze 23 procent van de groep zoeken¹.

Tabel 4.1 Aantal keren niet-gebruik per minimahuishouden met leerplichtige kinderen, gemeente Groningen, 2008

	Aantal	Percentage
Alle regelingen gebruikt	967	39%
Een regeling gemist	935	38%
Twee regelingen gemist	564	23%
Totaal	2.466	100%

¹ Hoe meer regelingen we in de vergelijking betrekken, hoe groter de kans dat we zien dat men van meer dan één regeling gebruikmaakt. Volgens de definitie krimpt daarmee de harde kern.

5. Oorzaken niet-gebruik

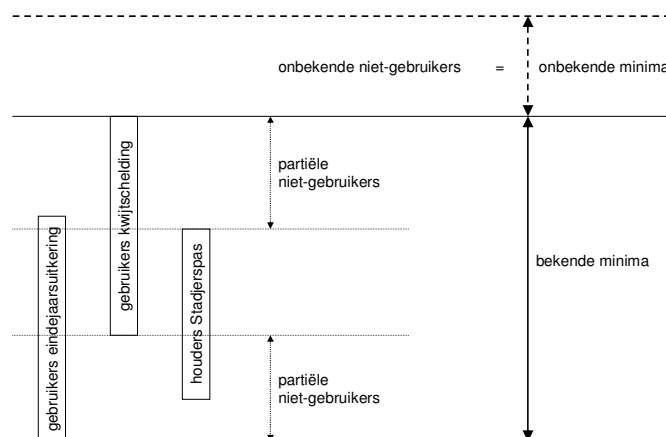
Niet alle minima doen een beroep op inkomensondersteunende regelingen, zo bleek in hoofdstuk 4. Wanneer minima geen gebruik maken van een inkomensregeling, terwijl dit recht wel bestaat, spreken we van niet-gebruik. Met andere woorden, niet-gebruikers zijn mensen die geen beroep doen op een regeling, terwijl die expliciet voor mensen in hun situatie in het leven is geroepen. Het beleid van de dienst SOZAWE legt sterk de nadruk op het tegengaan van niet-gebruik.

De niet-gebruikers kunnen we onderverdelen in twee groepen:

1. minima die geen beroep op welke regeling dan ook doen. Deze groep noemen we de onbekende niet-gebruikers, of onbekende minima.
2. Minima die van ten minste één regeling gebruik maken, maar niet van andere regelingen die voor hen bedoeld zijn. Deze groep duiden we aan als de partiële niet-gebruikers.

Figuur 5.1 kan bovenstaande wellicht verduidelijken.

Figuur 5.1 Gebruik en niet-gebruik van inkomensondersteunende regelingen door minima

Onbekende niet-gebruikers

De groep onbekende niet-gebruikers is moeilijk te bepalen. Hiervoor zouden we van alle Stadgers de exacte inkomenssituatie moeten kennen. Dit is niet het geval.

Partiële niet-gebruikers

De partiële niet-gebruikers kennen we bij naam. Doordat ze ten minste één regeling hebben benut, komen ze voor in de data van de betreffende regeling(en).

Voor een eerder onderzoek¹ naar niet-gebruik hebben we ruim vierhonderd minima telefonisch geënquêteerd. We hebben de respondenten onder andere gevraagd of ze van een aantal regelingen gebruikmaken, en zo nee, waarom niet.

In dit hoofdstuk vatten we de resultaten van dat onderzoek samen. We behandelen het onderzoek hier aan de hand van drie categorieën redenen voor niet-gebruik:

- kennis;
- subjectieve behoefte en transactiekosten²;
- sociale en psychische factoren.

Deze categorieën hebben we ontleend aan het onderzoek Geld op de plank van het SCP³.

5.1 Kennis

Een van de factoren waarvan we de invloed op het gebruik van regelingen hebben onderzocht, is de bekendheid ermee. Het ligt niet voor de hand dat men een beroep doet op een regelingen die men niet kent. Om gebruik te maken van een gemeentelijke regeling is enige kennis nodig over het bestaan, de inhoud ervan en de manier van aanvragen. Deze elementen behandelen we in deze paragraaf. Ook komt aan de orde hoe in Groningen de bekendheid met regelingen het best kan worden bevorderd.

¹ De resultaten van dit onderzoek zijn te lezen in onze rapportage 'Ongebruikte rechten'.

² Bij transactiekosten gaat het om de moeite die het kost om een aanvraag te doen.

³ Wildeboer Schut, J.M. en S. Hoff, *Geld op de plank*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2007.

Bekendheid en gebruik

Regelingen die langer bestaan, genieten een grotere bekendheid dan nieuwere regelingen. Verder geldt: hoe groter de doelgroep, hoe bekender de regeling. Een soortgelijk beeld zagen we ook bij het bereik van regelingen. Het bereik is het grootst bij regelingen die al langere tijd bestaan en die geautomatiseerd worden toegekend; het bereik neemt af, naarmate de regeling zich meer richt op specifieke doelgroepen.

De bekendheid van de regelingen onder de gebruikers ervan is veel groter dan onder niet-gebruikers. Deze samenhang ligt voor de hand, maar zegt niets over oorzakelijkheid. Een duidelijkere aanwijzing verkrijgen we uit vragen naar redenen voor niet-gebruik. Het antwoord 'ik ken deze regeling niet' wordt het meest gegeven door niet-gebruikers, direct gevolgd door 'ik weet niet of ik er recht op heb'. Een andere indicatie is het grote aantal bellers dat via deelname aan de enquête hoopte beter geïnformeerd te raken.

Kennis over de inhoud van de regeling

De meeste niet-gebruikers geven dan ook geen goed antwoord op de testvragen over het bedrag dat met een regeling is gemoeid, en over de wijze van aanvragen. Van de ene regeling is meer bekend dan van de andere.

Niet-gebruikers zijn vrij slecht op de hoogte van bestaan en inhoud van de inkomensregelingen. Het beeld van de geringe inhoudelijke bekendheid met regelingen wordt bevestigd door het percentage van 33 van alle respondenten dat het eens is met de stelling 'ik weet niet waar ik moet zijn om deze regelingen aan te vragen'. Nog meer bevestiging vinden we in het feit dat de tweede reden voor niet-gebruik is 'ik weet niet of ik er recht op heb'.

Informatie over regelingen is taak van de gemeente

De gemeente is dé instantie die respondenten noemen als bron van informatie over inkomensregelingen, met name de dienst SOZawe en het Gemeentelijk Informatie Centrum. Een relatief grote groep respondenten geeft aan geen informatie over inkomensregelingen te ontvangen via instanties (18 procent).

Bekendheid bevorderen via media

De bekendheid van inkomensondersteunende regelingen voor minima kan de gemeente op de meest effectieve wijze vergroten via TV Noord. Door 'zegt het voort' onderdeel van de boodschap te maken, kan ook het circuit van familie, vrienden, burens en kennissen worden ingeschakeld.

Minima kijken namelijk vooral naar TV Noord, bijna driekwart. Ruim de helft kijkt (ook) naar OOG TV en bijna de helft luistert naar Radio Noord. De drie beschikbare kabelkranten worden ieder door tussen de 10 en de 18 procent wel eens gelezen. Ongeveer 20 procent kijkt of luistert helemaal niet naar regionale media.

Bijna de helft van de minima maakt nooit gebruik van internet. Ruim een kwart van alle minima heeft de website van de gemeente wel eens bezocht. Eén op de tien minima heeft wel eens gehoord van de nieuwe website 'www.groningen.rechttopbijstand.nl', waar informatie over inkomensregelingen is te vinden.

Veel minima zeggen informatie over regelingen te krijgen van familie, vrienden, burens en kennissen. Ook leest men erover in de Gezinsbode. Op de derde plaats komt de bijsluiters die bijstandsgerechtigden ontvangen met de maandelijks inkomstenverklaring.

Verspreiden van kennis via brieven en overzicht regelingen

In de enquête hebben we gevraagd wanneer men meer regelingen zou gebruiken en hoe de gemeente het best kan helpen om het gebruik te vergroten. De minima suggereren vaak het bevorderen van de kennis over inkomensregelingen. Via brieven en materiaal met een overzicht van alle regelingen zou de dienst SOZAWE dit kunnen doen. Ruim tien procent van de respondenten denkt dat de communicatie tussen gemeente en inwoners beter kan met folders, gidsjes, krantjes of boekjes.

Enige specificatie van inkomens- en vermogensgrenzen en andere belangrijke voorwaarden is daarbij gewenst. Ten slotte is van belang duidelijkheid over de mogelijkheden om verdere informatie in te winnen, zowel telefonisch als face-to-face.

5.2 Subjectieve behoefte en transactiekosten

Vooral 'subjectieve behoefte' en 'transactiekosten' spelen een belangrijke rol bij het al dan niet aanvragen van een inkomensregeling, stelt het SCP¹. Subjectieve behoefte doelt op de persoonlijke behoefte aan extra geld. Bij transactiekosten gaat het om de moeite die het kost om een aanvraag te doen.

We behandelen deze beide elementen hier in de vorm van financiële afwegingen. De transactiekosten hebben daarnaast duidelijk een niet-financiële kant in de vorm van rompslomp en tijdsbeslag. We vervolgen met een aantal suggesties voor het verminderen van de transactiekosten voor minima bij het aanvragen van inkomensregelingen. Opnieuw is dit een samenvatting van onze rapportage 'Ongebruikte rechten'.

Financiële afwegingen

Gebruikers van regelingen geven vaker aan de regelingen nodig te hebben om rond te komen dan niet-gebruikers. Van de niet-gebruikers geeft een enkeling als reden voor het niet-gebruik aan het geld niet nodig te hebben of het bedrag niet de moeite waard te vinden. Ook vindt ongeveer een vijfde van de respondenten het niet nodig meer regelingen te gebruiken.

Een overtuigende meerderheid van de niet-gebruikers van de Stadspas meldt aanbod en voordeel te hebben afgewogen alvorens te besluiten over de aanschaf van een Stadspas.

Uit dit alles kunnen we concluderen dat niet-gebruikers een rationele afweging maken van kosten en baten, en dat een bereik van 100 procent een onhaalbare doelstelling is.

Rompslomp en tijdsbeslag

Het lijkt erop dat aan de kant van de transactiekosten nog wel winst valt te behalen voor de gemeente in haar streven naar een zo groot mogelijk bereik van de inkomensregelingen. Meer dan de helft van de respondenten vindt dat het aanvragen van een regeling veel tijd kost. De helft tot tweederde van de respondenten vindt het een hoop gedoe om een regeling aan te vragen, met lastig te begrijpen formulieren en moeilijke aanvraagprocedures.

¹ Wildeboer Schut, J.M. en S. Hoff, *Geld op de plank*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2007.

Bijstandsontvangers geven dit minder vaak aan. Dit is te verklaren doordat de bijstandsontvangers een eenvoudiger aanvraagprocedure doorlopen, omdat inkomens- en vermogenstoets achterwege kunnen blijven.

Rompslomp en tijdsbeslag voorkomen door automatische toekenning

Optimaal gebruik is te bereiken door automatische toekenning. Dit blijkt uit het feit dat regelingen die min of meer automatisch worden toegekend, het grootste bereik kennen. Minima ondervinden bij automatische toekenning het minste problemen met tijdrovende formulieren en ingewikkelde procedures.

Omdat de gemeente niet op de hoogte is van de inkomens en vermogens van al haar inwoners, is dit niet voor alle Stadgers te realiseren. Bovendien staat de wet dit niet altijd toe. Het op elkaar afstemmen van de voorwaarden voor de verschillende regelingen kan een deel van dit probleem ondervangen. Een eerste aanvraag voor een regeling kan dan leiden tot automatische toekenning van de andere regelingen in bijvoorbeeld hetzelfde kalenderjaar.

Rompslomp en tijdsbeslag beperken door brieven

Waar automatische toekenning niet mogelijk is, raden minima aan mogelijke rechthebbenden rechtstreeks aan te schrijven met brieven om hen te attenderen op regelingen waarop mogelijk recht bestaat. Maar liefst 70 procent heeft een voorkeur voor informatie per brief. Ook de Gezinsbode en folders zijn redelijk populair.

Aanvraagprocedure: duidelijkheid, eenvoud en hulp

Minima hebben voor het aanvragen van een regeling behoefte aan duidelijke informatie, eenvoudige aanvraagprocedures en begrijpelijke, niet al te bewerkelijke formulieren. Gebruik van heldere taal kan de communicatie tussen gemeente en inwoners verbeteren, aldus eenvijfde van de minima. Voor 58 procent van de respondenten zijn de communicatieve uitingen van de dienst SOZawe altijd of vaak begrijpelijk.

Ook bij afwijzingen is het van belang heldere taal te gebruiken. Een enkele keer werd als reden voor het niet-gebruik 'slechte ervaringen met de gemeente' aangegeven. Enkele niet-gebruikers gaven aan door een onbegrijpelijke afwijzing de moed te hebben verloren en geen aanvragen meer in te dienen voor inkomensondersteuning.

Ook is het van belang duidelijk aan te geven wat de mogelijkheden zijn om hulp in te roepen, zowel telefonisch als in een direct gesprek. Op de vraag wanneer minima zelf van meer regelingen zouden gebruikmaken en hoe de gemeente het best zou kunnen helpen om het gebruik te vergroten, noemt men persoonlijke contacten verreweg het meest. Dat kan iemand van de gemeente zijn, een consulent van de dienst SOZawe, of een persoonlijke coach of intermediair van een andere organisatie. Aanwijzingen voor de (vaste) gesprekspartner zijn: wees duidelijk, vriendelijk, deskundig en neem de minima serieus.

5.3 Sociale en psychische factoren

Het derde cluster van factoren die van invloed zijn op het gebruik van inkomensregelingen, zijn van sociale en psychische aard. De rol van deze factoren hebben we onderzocht met behulp van stellingen.

Psychische factoren

Vier van de vijf respondenten vinden dat, als je recht hebt op een regeling, je er altijd gebruik van moet maken. Daarnaast zegt bijna 40 procent het vervelend te vinden om persoonlijke gegevens over te leggen die nodig zijn om een regeling te krijgen.

Eenderde heeft het gevoel zijn of haar hand te moeten ophouden om een regeling te krijgen. Een kwart zegt zich afhankelijk te voelen van de gemeente als men extra geld uit een regeling zou ontvangen. Een vijfde geeft aan zich arm te voelen als men gebruik zou maken van deze regelingen. De overlap tussen deze drie stellingen is groot.

Sociale factoren

De sociale omgeving lijkt minder van belang voor het niet aanvragen van een regeling. Slechts 17 procent heeft het gevoel er door anderen op aangekeken te worden als men geld uit een regeling zou krijgen. Opnieuw zijn er geen duidelijke verschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers en bijstandsontvangers en andere minima. Sociale en psychische factoren spelen voor gebruikers en niet-gebruikers, uitkeringsgerechtigden en niet-uitkeringsgerechtigden een even grote rol bij de overweging gebruik te maken van inkomensregelingen. Het enige verschil is dat niet-gebruikers vaker aangeven dat ze het vervelend vinden de benodigde persoonlijke gegevens over te leggen.

6. Effecten van inkomensondersteuning

Iedere gemeente heeft de mogelijkheid om met behulp van inkomensondersteunende maatregelen invloed uit te oefenen op de financiële positie van minima. Centraal in dit hoofdstuk staat het effect van deze maatregelen op de hoogte van het inkomen van de minima. Paragraaf 6.2 gaat hierop in. Daaraan voorafgaand gaan we in paragraaf 6.1 in op de terminologie in dit hoofdstuk.

Aan de hand van de methodiek 'effecten regelingen', presenteren we de zogenaamde vrije bestedingsruimte. Dit is het bedrag dat maandelijks overblijft na aftrek van noodzakelijke uitgaven en optelling van inkomensvoorzieningen. Deze methodiek is ontwikkeld door het Nibud. Het Nibud staat voor Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. Het is een onafhankelijke stichting die haar advies baseert op eigen onderzoek. Het doel van het Nibud is het bieden van inzicht aan huishoudens in huidige en toekomstige inkomsten en uitgaven. Daarnaast heeft het Nibud tot doel het aanleren van vaardigheden om georganiseerd met geld om te gaan.

Om het effect te meten van regelingen op het inkomen hanteert het Nibud zogenaamde kerngegevens, te weten huishoudentypes, inkomensniveaus en de hoogte van de huur. In deze monitor maken we gebruik van huishoudentypes en één inkomensniveau. De hoogte van de huur laten we buiten beschouwing. De reden hiervoor is het ontbreken van geschikte data.

6.1 Inkomsten, uitgaven en vrije bestedingsruimte per huishoudentype

Centraal bij het bepalen van de vrije bestedingsruimte staan het inkomen en de uitgaven van de verschillende huishoudentypes. Hoe hebben we in het kader van het onderzoek de verschillende 'ingrediënten' voor het bepalen van de vrije bestedingsruimte gedefinieerd? In deze paragraaf gaan we hier nader op in.

Huishoudentypes

Conform de types die het Nibud hanteert, hebben we voor de volgende categorieën de vrije bestedingsruimte onderzocht:

- Alleenstaande jongeren (23 jaar)
- Alleenstaanden, 65 jaar of ouder
- Echtparen zonder kinderen, jonger dan 65 jaar
- Echtparen zonder kinderen, ouder dan 65 jaar
- Eenoudergezinnen met twee kinderen (6 en 14 jaar)
- Echtparen met twee kinderen (6 en 14 jaar)

De reden voor het aanhouden van deze categorieën is, dat we bij het bepalen van de vrije bestedingsruimte de Nibud-bedragen voor inkomen en uitgaven konden hanteren.

Inkomensniveau

De gemeente Groningen hanteert voor het verstrekken van minimaregelingen verschillende inkomensnormen. Personen met een inkomen tot 15 procent boven het minimumniveau kunnen bijvoorbeeld aanspraak maken op de collectieve zorgverzekering. Voor het aanvragen van een lening bij de GKB hanteert de gemeente een inkomensgrens van 130 procent van de bijstandsnorm. In deze monitor definiëren we het inkomen als het bijstandsbedrag per huishoudentype met daarbij andere inkomstenbronnen. Hieronder vallen onder andere huurtoeslag of koopsubsidie, zorgtoeslag, kindertoeslag en kinderopvangtoeslag. De heffingskortingen die bij de uitkeringsinstantie bekend zijn, hebben we ook meegenomen. Het Nibud hanteert deze definitie eveneens.

Noodzakelijke uitgaven

Er zijn drie soorten noodzakelijke uitgaven, (bron: Nibud) te weten:

- Vaste lasten. Dit zijn uitgaven die geregeld terugkomen, bijvoorbeeld eens per maand. We kunnen hierbij denken aan de huur of hypotheeklasten, kosten van gas, elektriciteit, telefoon, water en verzekeringen.

- Reserveringsuitgaven. Dit zijn (vaak grote) uitgaven die met zekerheid komen. Hierbij is niet vast te stellen wanneer de uitgaven gedaan zullen worden. Voorbeelden zijn de vervanging van kleding, wasmachine of nieuwe meubels.
- Huishoudelijke uitgaven. Dit zijn alle, vaak dagelijkse, uitgaven. Voorbeelden zijn uitgaven voor voeding, toiletartikelen, schoonmaakartikelen en zakgeld.

Vrije bestedingsruimte

De vrije bestedingsruimte is het inkomen dat overblijft na het verrichten van de noodzakelijke uitgaven voor wonen, kleding, eten en gezondheid. Het is het bedrag waarover men de 'vrije beschikking' heeft en dat men naar eigen behoefte kan uitgeven.

Hebben huishoudens naast de noodzakelijke uitgaven voor wonen, kleding, eten en gezondheid ook ruimte voor vrije uitgaven? Hieronder verstaan we de zogenaamde maatschappelijke participatie-uitgaven, zoals voor deelname aan het sociale leven, sport, het uitoefenen van een hobby en deelname aan culturele activiteiten. In de volgende paragraaf trachten we voor verschillende huishoudentypes vast te stellen wat het vrij besteedbare inkomen is, voor en na een beroep op een of meerdere regelingen.

6.2 Effecten van inkomensondersteuning

In deze paragraaf gaan we in op het effect van landelijke en gemeentelijke regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen. Verder bespreken we welke huishoudentypes goed profiteren van de verscheidene inkomensondersteunende maatregelen en welke minder goed. We nemen de situatie van 2008 onder de loep.

Voor een inschatting van het effect van inkomensondersteuning hebben we de volgende gemeentelijke en landelijke regelingen onder de loep genomen:

- Eindejaarsuitkering 2008;
- Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen;
- Langdurigheidstoeslag;

- Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds (TOS);
- Zorgtoeslag.

Naast de bovengenoemde voorzieningen hebben we de Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU, de Kinderbijslag en de Kindertoeslag ook gebruikt om de vrije bestedingsruimte te bepalen. Dit is conform de methodiek van het Nibud. Huurtoeslag en Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen hebben we verdisconteerd in de vaste lasten (zie de tabellen E1 tot en met E3).

Andere gemeentelijke en landelijke regelingen hebben we buiten beschouwing gelaten, omdat het effect van de regeling op de hoogte van het inkomen moeilijk te meten is.

Huishouden met twee kinderen heeft meer baat bij voorzieningen

De vrije bestedingsruimte vóór het gebruik van verschillende minimaregelingen hebben we bepaald door de uitgaven van het inkomen af te trekken. We constateren hierbij dat huishoudentypes met twee kinderen geen vrije bestedingsruimte hebben. Maandelijks hebben deze twee huishoudentypes te weinig inkomen om in de noodzakelijke uitgaven te kunnen voorzien. Het tekort is voor een eenoudergezin met twee kinderen € 137,- en voor een echtpaar met twee kinderen € 314,-. Zie tabel 6.1.

Tabel 6.1 Vrije bestedingsruimte voor en na gebruik regelingen, Groningen 2008

Type huishouden	Vrije bestedingsruimte exclusief regelingen	Vrije bestedingsruimte inclusief regelingen
Alleenstaande (23 jaar)	57	138
Alleenstaande (> 65 jaar)	179	262
Echtpaar zonder kinderen (< 65 jaar)	69	245
Echtpaar zonder kinderen (> 65 jaar)	186	381
Eenoudergezin met twee kinderen (6 en 14 jaar)	-137	275
Echtpaar met twee kinderen (6 en 14 jaar)	-314	187

Tabel 6.2 toont dat een echtpaar met twee kinderen per maand het hoogste bedrag aan voorzieningen en regelingen ontvangt, gevolgd door een eenoudergezin met twee kinderen. Bij huishoudens met twee kinderen is er namelijk sprake van de hoogste procentuele stijging van het inkomen na gebruik van regelingen en voorzieningen (36 en 40 procent). Alleenstaanden ontvangen maandelijks het minste aan voorzieningen en toeslagen. De alleenstaande 65-plusser gaat er procentueel het minst op vooruit, 8 procent. De jongere alleenstaande volgt op de voet met 9 procent.

Tabel 6.2 Procentuele toename inkomen na gebruik regelingen, Groningen 2008

Type huishouden	Minimuminkomen exclusief regelingen	Minimuminkomen inclusief regelingen	Procentuele toename
Alleenstaanden (23 jaar)	891	972	9%
Alleenstaanden (> 65 jaar)	989	1.072	8%
Echtparen zonder kinderen (< 65 jaar)	1.274	1.450	14%
Echtparen zonder kinderen (> 65 jaar)	1.364	1.559	14%
Eenoudergezinnen met twee kinderen (6 en 14)	1.146	1.558	36%
Echtparen met twee kinderen (6 en 14 jaar)	1.274	1.775	40%

Voor de totale presentatie van de cijfers verwijzen we naar bijlage E. Hierin presenteren we per type huishouden de inkomsten, uitgaven en de vrije bestedingsruimte.

Inkomenseffect per regeling per type huishouden

Tabel 6.3 toont dat bij alle huishoudtypen, met uitzondering van gezinnen met kinderen, het gebruik van de Zorgtoeslag het meeste effect op het inkomen heeft. Bij eenoudergezinnen met twee kinderen heeft de Kinderbijslag het grootste effect. Het toekennen van de Eindejaarsuitkering heeft bij de meeste huishoudtypen relatief gezien het minste effect op de hoogte van het inkomen.

Tabel 6.3 Inkomenseffect per regeling en huishoudentype, 2008 gemeente Groningen

Regelingen	Alleenstaande (23 jaar)	Alleenstaande (> 65 jaar)	Echtpaar (< 65 jaar)	Echtpaar (> 65 jaar)	Eenoudergezin twee kinderen	Echtpaar twee kinderen
Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU	0,2%	1,2%	0,6%	1,9%	0,3%	0,9%
Eindejaarsuitkering 2008	0,5%	0,4%	0,3%	0,3%	0,4%	0,3%
Extraatje chronisch zieken, gehandicapten en ouderen	-	2,1%	-	3,1%	-	-
Kinderbijslag	-	-	-	-	15,9%	14,3%
Kindertoeslag	-	-	-	-	7,2%	6,5%
	3,2%	-	3,2%	-	3,2%	3,2%
Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds	-	-	-	-	5,0%	4,5%
Zorgtoeslag	5,2%	4,7%	9,7%	9,0%	4,0%	9,7%

Het percentage behorende bij een regeling heeft betrekking op het inkomenseffect voor gebruikmaking van betreffende regeling. Bijvoorbeeld de hoogte van het inkomen voor een alleenstaande tot 23 jaar is voor gebruikmaking van de Zorgtoeslag € 891 per maand (zie bijlage E, tabel E1). De Zorgtoeslag voor deze leeftijdscategorie is € 46. Het effect op de hoogte van het inkomen is: $\frac{€ 46}{€ 891} * 100\% = 5,2\%$

Bijlage A Minimaregelingen

Huishoudens met een inkomen rond het sociaal minimum kunnen gebruikmaken van verschillende regelingen die financiële ondersteuning bieden. We kunnen een onderscheid maken tussen regelingen die door de gemeente en door andere overheidsorganisaties worden uitgevoerd.

Tot de eerste categorie behoren:

- Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen
- Collectieve zorgverzekering voor minima
- Eindejaarsuitkering 2008
- Kwijtschelding gemeentelijke belastingen
- Langdurigheidstoelage
- Schuldhulpverlening GKB
- Stadspas
- Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds (TOS)
- Witgoedregeling

Regelingen die door andere overheidsorganisaties (bijvoorbeeld de Belastingdienst) worden uitgevoerd, zijn:

- Huurtoeslag
- Kinderopvangtoeslag
- Zorgtoeslag

De Huurtoeslag is niet in het onderzoek meegenomen, omdat de gegevens niet beschikbaar waren. We beschrijven deze regeling dan ook niet in deze bijlage.

Een ander onderscheid dat we tussen de regelingen kunnen maken, betreft de algemene en specifieke regelingen. De bijzondere doelgroepen uit de laatste categorie zijn chronisch zieken en gehandicapten, ouderen, (alleenstaande) ouder(s) met kinderen, minima die langer dan vijf jaar op het sociaal minimum leven en personen met een problematische schuldsituatie.

Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen

Personen met een chronische ziekte of handicap en ouderen maken vaak extra kosten die niet duidelijk zijn aan te tonen. Men kan bijvoorbeeld denken aan extra premies of lidmaatschapskosten van een patiëntenorganisatie.

In 2005, 2006 en 2007 heeft de gemeente Groningen een financiële bijdrage verstrekt aan deze personen met een inkomen tot 115 procent van het sociaal minimum.

Naast een toets op het inkomen wordt ook de hoogte van het vermogen getoetst, om te bepalen of iemand in aanmerking kan komen voor deze bijdrage.

In 2008 was de maatregel niet van kracht en dus niet uitgevoerd.

Sinds

1 januari 2009 geldt de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg).

Collectieve zorgverzekering voor minima Garant Noord

De Garant Noord-regeling is een collectieve zorgverzekering voor minima die woonachtig zijn in de gemeente Groningen. Om te bepalen of iemand hiervoor in aanmerking komt, wordt de hoogte van het inkomen getoetst: het inkomen mag niet hoger zijn dan 115% van het sociaal minimum. De hoogte van de te betalen zorgpremie is afhankelijk van de hoogte van het inkomen, de gezinssituatie en de leeftijd van een persoon.

Aan deze zorgverzekering van de gemeente Groningen zijn vele voordelen verbonden. Bijvoorbeeld een lagere premie en het meebetalen van de gemeente aan vergoedingen van de aanvullende verzekeringen

Eindejaarsuitkering 2008

Alle Groningse huishoudens met een inkomen tot 120 procent van het

minimum hebben in het jaar 2008 een extraatje van vijftig euro netto gekregen. Het betrof een eenmalige uitkering. De regeling was niet alleen bestemd voor mensen met een uitkering. Ook

gepensioneerden, werknemers en zelfstandigen met een inkomen tot 120 procent van het minimum kwamen in aanmerking voor de vijftig euro. Studenten vielen buiten de regeling.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Personen met een inkomen rond het bijstandsniveau komen in aanmerking voor (gedeeltelijke) kwijtschelding van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. Kwijtschelding aanvragen kan al vanaf de maand januari van enig jaar. De aanvraag voor het kwijtschelden heeft dan betrekking op het jaar hiervoor. Bijvoorbeeld de aanvraag verricht in januari 2009, heeft betrekking op het jaar 2008.

Langdurigheidstoeslag

Langdurigheidstoeslag is een jaarlijkse toeslag voor inwoners tussen de 23 en 65 jaar, die minimaal vijf jaar op bijstandsniveau leven. De hoogte van de toeslag is afhankelijk van de leefsituatie. Er wordt getoetst op vermogen en hoogte van het inkomen.

Schuldhelpverlening GKB

- lenen bij de GKB. De regeling is van toepassing op personen waarvan het inkomen niet meer bedraagt dan 130% van het minimumloon, maar er zijn uitzonderingen;
- schuldregeling. Er zijn twee verschillende vrijwillige schuldregelingen: schuldbemiddeling en schuldsanering en er is een wettelijke schuldregeling (Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen);
- budgetbeheer. Bij budgetbeheer komt het inkomen van een klant binnen bij de GKB. Het achterliggende probleem is, dat de betrokken persoon moeilijk financieel kan rondkomen. De GKB beheert dan de inkomsten en de uitgaven. Budgetbeheer is niet toegankelijk voor zelfstandige ondernemers;
- beschermingsbewind. Voor mensen die door een psychische of lichamelijke beperking niet in staat zijn hun eigen financiën te regelen, is er beschermingsbewind. Een bewindvoerder van de GKB beheert dan de inkomsten en uitgaven, adviseert en bemiddelt. De GKB verstrekt advies over hoe (dreigende) geldproblemen opgelost kunnen worden;
- cursus 'Rondkomen kun je leren'. In deze cursus leert men beter om te gaan met zijn geld.
- voorkomen van schulden. De GKB geeft voorlichting en cursussen om mensen bewuster met geld te laten omgaan en hiermee zodoende schulden te voorkomen (schuldpreventie).

Stadgerspas

Iedere inwoner van de gemeente Groningen kan een 'Stadgerspas' kopen. De prijs die voor de pas betaald moet worden, is afhankelijk van leeftijd en inkomen. Met de Stadgerspas is het mogelijk korting te krijgen bij 175 bedrijven en instellingen. Het doel van de pas is het bevorderen van de maatschappelijke participatie van de Stadgers.

Tegemoetkoming Ouderbijdrage Schoolfonds (TOS)

Ouders van schoolgaande kinderen tot 18 jaar met een inkomen op bijstandsniveau kunnen vanaf 2001 in aanmerking komen voor een tegemoetkoming. Er vindt een toets plaats op de hoogte van het inkomen. De hoogte van de bijdrage is afhankelijk van de leeftijd van het kind.

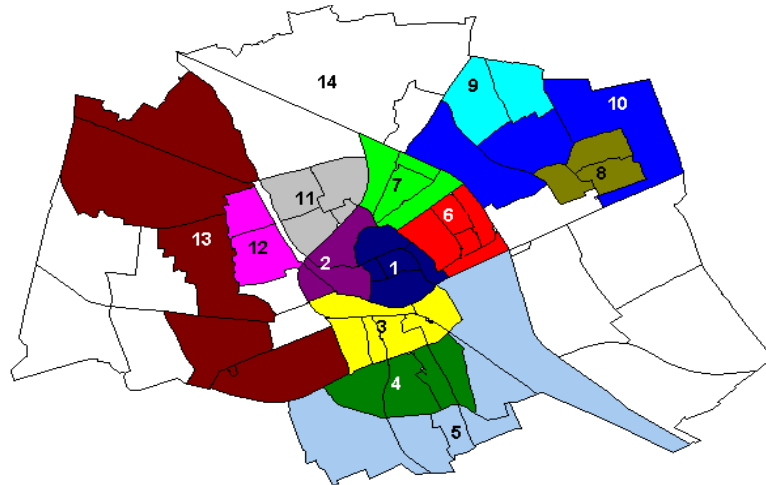
Witgoedregeling (vervanging apparaten)

Op 1 september 2007 is de witgoedregeling ingegaan. De maatregel heeft tot doel het verstrekken van bijzondere bijstand voor kosten, gemaakt voor de noodzakelijke vervanging van duurzame gebruiksgoederen (wasmachine, koelkast, kooktoestel of televisie). De regeling geldt voor iedereen die al meer dan vijf jaar een inkomen heeft dat niet hoger is dan 115% van de bijstandsnorm. Er vindt een toets plaats op (de hoogte van) inkomen en vermogen.

Bijlage B Begrippen en definities

Bereik regeling	het aantal rechthebbenden dat gebruik maakt van een regeling, afgezet tegen het totaal aantal mensen waarvoor de regeling bedoeld is.
Bekende minima	minima die bij de gemeente Groningen bekend zijn, omdat ze van ten minste één gemeentelijke inkomensregeling gebruik hebben gemaakt.
Huishoudentype	in dit onderzoek maken we onderscheid naar huishouden: alleenstaanden, meerpersoonshuishoudens met en zonder kinderen en eenoudergezinnen.
Minimahuishouden	een huishouden met een inkomen op het huidig wettelijk sociaal minimum dat voor het betreffende huishoudentype geldt. In deze rapportage wordt een ondergrens van 120 procent voor het sociaal minimum aangehouden.
Niet-gebruik	het geen gebruikmaken van een inkomensregeling door minima, terwijl er sprake is van recht hierop
Subjectieve behoefte	persoonlijke behoefte aan extra geld
Transactiekosten	de moeite die het kost om aan aanvraag voor een regeling te verrichten
Vrije bestedingsruimte	het bedrag dat maandelijks overblijft na aftrek van noodzakelijke uitgaven en optelling van inkomensvoorzieningen

Bijlage C Wijkindeling

1. Centrum

stadscentrum
binnenstad-zuid
binnenstad-oost
binnenstad-west
binnenstad-noord

2. Oranjewijk/Schilderswijk

schildersbuurt
kostverloren
oranjebuurt

3. Oud-zuid

zeeheldenbuurt
oosterpoortbuurt
herewegbuurt
rivierenbuurt
laanhuizen
grunobuurt

4. Nieuw-zuid corporatief

helpman-west
helpman-oost
de wijert-noord
woonkamp 'helpman'
corpus den hoorn-noord

5. Nieuw-zuid particulier

industriebuurt
villabuurt-oost
coendersborg
de wijert-zuid
villabuurt-west
corpus den hoorn-zuid

6. Oosterpark

gorechtbuurt
oosterparkbuurt
bloemenbuurt
florabuurt
damsterbuurt

7. Korreweg/De Hoogte

west-indische buurt
de hoogte
oost-indische buurt
korrewegbuurt

8. Lewenborg

lewenborg-zuid
lewenborg-noord
lewenborg-west

9. Beijum

beijum-oost
beijum-west

10. Nieuw-oost

bovenstreek
ulgersmabuurt
ruischerbrug

11. Paddepoel

concordiabuurt
selwerd
paddepoel-zuid
paddepoel-noord

12. Vinkhuizen

vinkhuizen-zuid
vinkhuizen-noord

13. Nieuw-west

stadspark
woonkamp 'de kring'
leegkerk
dorkwerd
bangeweer
de held

14. Hoogkerk/De dorpen

friesestraatweg
hoendiep
noorderhoogbrug
universiteitscomplex
koningslaagte
euvelgunne
middelbert
engelbert
roodehaan
woonschepenhaven
peizerweg
hoogkerk-dorp
hoogkerk-zuid
vierverlaten
zuidwending
oosterhoogbrug

Bijlage D Tabellen bij hoofdstuk 3 en 4

Tabel D.1 Aantal minima per jaar naar geslacht en leeftijd, de instroom vergeleken met de doorstroom

	Instroom	Reeds bekend
Geslacht		
Man	50,3%	46,7%
Vrouw	49,7%	53,3%
Leeftijd		
Jonger dan 4	7,3%	3,1%
4 t/m 12	7,2%	12,5%
13 t/m 17	3,5%	6,1%
18 t/m 26	29,1%	9,6%
27 t/m 39	20,0%	18,1%
40 t/m 49	9,6%	16,1%
50 t/m 64	10,6%	21,6%
65 jaar en ouder	12,7%	13,0%
Eindtotaal	100,0%	100,0%

Tabel D.2 Personen in minimahuishoudens, naar wijk en buurt, 2006 en 2008. Buurten worden alleen vermeld indien meer dan 20 procent van de inwoners ervan tot de minima behoren.

	2006		2008	
	Minima	% in wijk	Minima	% in wijk
Paddepoel	3.664	23%	3.507	22%
Paddepoel-zuid	1.277	41%	1.241	37%
Tuinwijk	405	26%	318	22%
Selwerd	1.191	18%	1.222	19%
Korrewegwijk/De Hoogte	3.757	23%	3.250	20%
De Hoogte	1.194	38%	1.034	33%
West-Indische buurt	635	34%	552	31%
Oost-Indische buurt	1.537	24%	1.321	21%
Beijum	2.686	20%	2.550	19%
Beijum-oost	1.795	26%	1.730	25%
Vinkhuizen	2.349	23%	2.327	22%
Vinkhuizen-zuid	1.278	31%	1.299	30%
Oosterpark	2.328	22%	2.254	21%
Oosterparkbuurt	830	36%	773	34%
Bloemenbuurt	694	35%	659	33%
Nieuw-zuid corporatief	2.136	15%	2.019	14%
De Wijert-noord	1.079	24%	987	22%
Lewenborg	1.708	20%	1.688	19%
Lewenborg-zuid	832	28%	758	25%
Lewenborg-noord	784	22%	845	24%
Centrum	1.779	11%	1.536	9%
Oud-zuid	1.678	10%	1.499	9%
Oranjewijk/Schilderswijk	1.346	9%	1.165	8%
Hoogkerk/de dorpen	934	9%	933	9%
Nieuw-zuid particulier	529	4%	488	3%
Nieuw-west	440	5%	415	4%
Nieuw-oost	270	3%	248	3%
GRONINGEN	25.617	14%	23.962	13%

Tabel D.3 Oudste leden van minimagezinnen met schoolgaande kinderen (4 t/m 17 jaar), uitgesplitst naar een- en tweoudergezinnen. Onderverdeeld naar geslacht en etnische achtergrond, gemeente Groningen, 2008. De percentages beschrijven het aandeel van alle minimahuishoudens in de betreffende categorie.

	Eenoudergezin		Samenwonend/gehuwd	
	Aantal	Aandeel minima	Aantal	Aandeel minima
Geslacht				
Man	101	23,7%	588	8,7%
Vrouw	1606	50,3%	223	9,5%
Etnische achtergrond				
Nederlands	1042	41,2%	350	4,9%
Niet-westers	464	68,0%	376	36,2%
Westers	201	49,5%	85	9,2%
Wijk				
Beijum	259	47,9%	105	10,6%
Centrum	40	33,6%	10	5,1%
Hoogkerk/de Dorpen	62	36,0%	47	6,1%
Korrewegwijk/De Hoogte	244	63,7%	84	22,1%
Lewenborg	171	52,5%	78	12,2%
Nieuw-oost	23	18,5%	13	1,3%
Nieuw-west	27	25,5%	35	3,1%
Nieuw-zuid corporatief	148	49,0%	63	14,0%
Nieuw-zuid particulier	24	11,1%	5	0,4%
Onbekend	8	24,2%	6	3,7%
Oosterpark	164	61,9%	49	18,8%
Oranjewijk/Schilderswijk	75	32,2%	17	3,9%
Oud-zuid	57	35,6%	17	5,6%
Paddepoel	253	66,4%	162	24,7%
Vinkhuizen	152	59,4%	120	20,2%
Totaal aantal minima	1707	47,2%	811	8,9%

Tabel D.4 Inwoners van Groningen van 65 jaar en ouder, en de minima onder hen in absolute getallen en in procenten. We geven de verdeling naar geslacht, herkomst en wijk.

	Totaal	Aantal	%
Man	7.414	963	13%
Vrouw	8.955	1.647	18%
Nederlands	14.794	2.134	14%
Niet-westers	320	210	66%
Westers	1.255	266	21%
Beijum	492	124	25%
Centrum	885	147	17%
Hoogkerk/de Dorpen	1.099	144	13%
Korrewegwijk/De Hoogte	819	225	28%
Lewenborg	709	181	26%
Nieuw-oost	280	16	6%
Nieuw-west	349	31	9%
Nieuw-zuid corporatief	2.176	270	12%
Nieuw-zuid particulier	2.272	94	4%
Onbekend	255	17	7%
Oosterpark	895	263	29%
Oranjewijk/Schilderswijk	773	85	11%
Oud-zuid	1.123	169	15%
Paddepoel	2.749	494	18%
Vinkhuizen	1.493	350	23%
Eindtotaal	16.369	2.610	16%

Tabel D.5 Aantal verstrekkingen per regeling regelingen, 2006-2008

	2006	2007	2008
Personen			
Eindejaarsuitkering 2008			15.765
Collectieve zorgverzekering minima	15.747		15.385
Chronisch zieken, gehandicapten en ouderen	4.381	5.167	
Stadjerspas ¹	4.9682		4.409
Huishoudens			
Kwijtschelding	9.960	9.248	6.635
TOS	1.711	1.676	1.573
Langdurigheidstoelage	3.445	3.463	2956
Witgoedregeling		460	906
Tafeltje dekje	250	228	253

¹ De Stadjerspas hanteert een ruimere definitie van het begrip minima. Inwoners van Groningen die beschikken over een inkomen dat ten hoogste 130 procent van het minimum inkomen, komen in aanmerking voor een Stadjerspas tegen een gereduceerd tarief. In deze rapportage hanteren wij echter een (strengere) norm van het begrip minima. Wij gaan uit van maximaal 120 procent van het sociaal minimum.

² Daarnaast werden passen verkocht aan mensen met een inkomen boven de grens van 120 procent van het sociaal minimum. Het ging daarbij in 2006 over 4.014 passen. In 2008 kochten 3197 niet minima een Stadjerspas.

Tabel D.6 Percentage minima dat regelingen gebruikt per categorie, 2006-2008

	Aantal minima	Eindejaars-uitkering 2008	Collectieve zorgverzekering minima	Collectieve zorgverzekering minima
	2008	2008	2006	2008
Huishoudentype				
Alleenstaand	8.672	95%	53%	59%
Eenoudergezin	2.426	94%	64%	62%
Samenwonend zonder kinderen	1.932	93%	35%	49%
Samenwonend met kinderen	1.246	90%	47%	51%
Herkomst				
Nederlands	9.963	94%	49%	56%
Niet –westers	2.833	94%	63%	65%
Westers	1.480	95%	51%	57%
Wijken				
Beijum	1.309	95%	57%	60%
Centrum	1.244	91%	47%	52%
Hoogkerk/de Dorpen	461	96%	48%	58%
Korrewegwijk/De Hoogte	2.042	94%	49%	54%
Lewenborg	830	95%	63%	64%
Nieuw-oost	117	95%	60%	62%
Nieuw-west	168	96%	62%	70%
Nieuw-zuid corporatief	1.238	96%	52%	60%
Nieuw-zuid particulier	353	93%	38%	48%
Oosterpark	1.470	94%	53%	58%
Oranjewijk/Schilderswijk	809	93%	45%	53%
Oud-zuid	1.138	91%	46%	51%
Paddepoel	1.870	96%	57%	64%
Vinkhuizen	1.181	95%	55%	61%
Inkomensbron				
WWB-uitkering	7.734	97%	69%	68%
Ander inkomen	6.542	91%	28%	45%
GKB-producten				
Nee	13.243	94%	51%	57%
Ja	1.033	97%	64%	65%
GRONINGEN	14.276	94%	52%	58%

Bijlage E Effect minimaregelingen

In deze bijlage presenteren we per type huishouden de inkomsten, uitgaven en de vrije bestedingsruimte. In het kader van deze monitor definiëren we het inkomen als het bijstandsbedrag per huishoudentype inclusief de maximale toeslag voor alleenstaanden of alleenstaande ouders. De heffingskortingen die bij de uitkeringsinstantie bekend zijn, zijn hierin ook opgenomen. Deze definitie wordt ook door het Nibud gehanteerd.

Tabel E1 Vrije bestedingsruimte, 2008 inwoners gemeente Groningen, alleenstaanden > 23 jaar en > 65 jaar

	Alleenstaanden > 23 jaar < 65 jaar	Alleenstaanden > 65 jaar
Inkomen		
Minimum (netto) inkomen	850	939
Vakantietoeslag	41	50
Regelingen (landelijk en gemeentelijk)		
Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU	2	12
Eindejaarsuitkering 2008	4	4
Extraatje chronisch zieken, gehandicapten en	-	21
Kinderbijslag	-	-
Kindertoeslag	-	-
Langdurigheidstoeslag	28	-
Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds	-	-
Zorgtoeslag	46	46
Totale inkomsten (exclusief regelingen)	891	989
Totale inkomsten (inclusief regelingen)	972	1072
Uitgaven		
Vaste lasten	458	458
Reserveringsuitgaven	156	156
Huishoudelijke uitgaven	220	196
Totale uitgaven	834	810
Vrije bestedingsruimte (exclusief regelingen)	57	179
Vrije bestedingsruimte (inclusief regelingen)	138	262

Tabel E2 Vrije bestedingsruimte, 2008 inwoners gem. Groningen, echtparen <65 en >65 jaar

	Echtparen < 65 jaar	Echtparen > 65 jaar
Inkomen		
Minimum (netto) inkomen	1215	1294
Vakantietoeslag	59	70
Regelingen (landelijk en gemeentelijk)		
Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU	8	26
Eindejaarsuitkering 2008	4	4
Extrataatje chronisch zieken, gehandicapten en	-	42
Kinderbijslag	-	-
Kindertoeslag	-	-
Langdurigheidstoeslag	41	-
Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds	-	-
Zorgtoeslag	123	123
Totale inkomsten (exclusief regelingen)		
	1274	1364
Totale inkomsten (inclusief regelingen)		
	1450	1559
Uitgaven		
Vaste lasten	598	590
Reserveringsuitgaven	230	230
Huishoudelijke uitgaven	377	358
Totale uitgaven	1205	1178
Vrije bestedingsruimte (exclusief regelingen)		
	69	186
Vrije bestedingsruimte (inclusief regelingen)		
	245	381

Tabel E3 Vrije bestedingsruimte, 2008 inwoners gemeente Groningen, eenoudergezinnen en echtparen met twee kinderen (6 en 14 jaar)

	Eénoudergezin nen met twee kinderen	Echtparen met twee kinderen
Inkomen		
Minimum (netto) inkomen	1093	1215
Vakantietoeslag	53	59
Regelingen (landelijk en gemeentelijk)		
Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU	3	11
Eindejaarsuitkering 2008	4	4
Extraatje chronisch zieken, gehandicapten en	-	-
Kinderbijslag	182	182
Kindertoeslag	83	83
Langdurigheidstoeslag	36	41
Kinderfonds Armoede en Gezondheid	17	17
Tegemoetkoming ouderbijdrage schoolfonds	58	58
Zorgtoeslag	46	123
Totale inkomsten (exclusief regelingen)	1146	1274
Totale inkomsten (inclusief regelingen)	1558	1775
Uitgaven		
Vaste lasten	581	714
Reserveringsuitgaven	252	323
Huishoudelijke uitgaven	450	551
Totale uitgaven	1283	1588
Vrije bestedingsruimte (exclusief regelingen)	-137	-314
Vrije bestedingsruimte (inclusief regelingen)	275	187

Literatuurlijst

Bos, W., Hoff, S., Otten, F., Vrooman, C. (2008), *Armoedebericht 2008*.
Den Haag: CBS en SCP

Bos, W., Hoff, S., Otten, F., Vrooman, C. (2008), *Armoedemonitor 2007*.
Den Haag: CBS en SCP

Haan, F. de, Klein Rouweler, A., Teerns, M. van (2009), *Ongebruikte rechten*. Groningen: Onderzoek en Statistiek Groningen

Hoff, S., Wildeboer Schut, J.M. (2007), *Geld op de plank*, Den Haag:
SCP

Nibud, Nibud budget handboek 2006 en 2008, Utrecht

